

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Tutkittua tietoa,
Kielitoimiston sanakirja,
NORDLIST,
Korkeakoulusanasto,
merenkulkua ja matelijoita,
Leiðbeiningar um íðorðastarf,
gåtur, arviointiretki...

1 | 2005

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMINFO

26. vuosikerta • numero 1 | 2005

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen, Matti Ojala, Ari Penttilä, Mikael Reuter, Seija Suonuuti
PAINOPIIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2005
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Työpajankatu 6 A, 00580 Helsinki
puh. (09) 8689 700
faksi (09) 8689 7070
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
puh. (03) 225 1948
faksi (03) 225 1955
tilaaajapalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA

Terminfo ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kestotilaus (laskutusväli 6 kk) 2 x 19 €, yhteensä 38 €
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 35 €
Määräaikaistilaus (12 kk) 39 €
Irtonumero 10 €

TILAUSEHTO

Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

IRTONUMEROMYYNTI

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Tutkittua tietoa <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Marja Hamilo – kielitaitoinen teknologia-asiantuntija <i>Mari Suhonen</i>	4
Sanastotyön periaatteiden soveltaminen käyttäjien ja aiheen mukaan – korkeakoulusanastoa selityksineen <i>Niina Elomaa</i>	7
NORDLIST – en nordisk nätdordlista för högre utbildning <i>Anna-Stina Nyby & Linda Thu</i>	10
Merenkulkua ja matelijoita – terminologista jatkotutkimusta Suomessa <i>Anita Nuopponen</i>	12
Sähköinen Kielitoimiston sanakirja <i>Eija-Riitta Grönros</i>	14
Internet – kääntäjän ehtymätön tietolähde <i>Marja Kantonen</i>	17
Termiharava	18
Kirjallisuutta	19
Terminfon hakemisto 2004	22
Summaries	24

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
Internet <http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENIILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Tutkittua tietoa

VAKKI-symposiumi eli Vaasan yliopiston humanistisen tiedekunnan tutkijaryhmän järjestämä symposiumi erikoiskielten, käännösteorian ja monikielisyiden aloilla keräsi noin kuusikymmentä osallistujaa 12.–13.2.2005 Vöyrille. Tapahtuma oli kahdeskymmenesviides laatuaan ja siksi tapahtuma palasi juurilleen eli Vöyrin Norrvallan kuntoutuskeskukseen.

Esitelmien antien lisäksi tällaiset tapahtumat mahdollistavat yhteistyöverkostojen luomisen ja vahvistamisen. Yhteydenpidon helpottamiseksi *Anita Nuopponen* on luonut terminologian alan tutkijoille verkoston, ja siitä sekä terminologian alan tutkimuksesta voitte lukea lisää tämän Terminfon artikkelista (s. 12).

Symposiumiin mahtui paljon eri aihepiireihin kuuluvia esityksiä. Plenaari-esitysten lisäksi ohjelmaa riitti kolmeen rinnakkaisohjelmaan. Terminologia-aiheisissa esitelmissä kuultiin juridisista lyhenteistä, koettimista terminologisen tiedon ilmaisimina, nimikkeiden käsittelystä sanakirjassa, maorin kielen kieliopin termeistä sekä monesta muustakin asiasta.

VAKKI-symposiumin esitelmien aiheiksi oli myös noussut semanttinen web ja ontologiat, nykyään niin ajankohtaiset ja suosittu aiheet. Myös Sanastokeskuksella on näihin aiheisiin läheinen kosketus, sillä terminologimme *Katri Seppälä* ja *Anu Ylisalmi* osallistuvat professori *Eero Hyvösen* vetämään Suomalainen semanttinen web -hankkeeseen.

Korkeakoulualalla on äskettäin julkaistu kaksi toisiaan täydentävää sanastoa. Tähän lehteen olemme saaneet artikkelit molempien sanastojen tekijöiltä. Valtioneuvoston kielipalvelun *Korkeakoulusanasto* kuvaa suomalaista korkeakoulujärjestelmää (s. 7), ja Pohjoismaisen yliopistohallintoyhteistyön NORDLIST-sanastosta selviää Pohjoismaiden järjestelmien yhtäläisyyksiä ja eroja (s. 10).

Sanastokeskuksen keskeisenä tehtävänä on jakaa tietoa termiasioista ja toimia terminologiasta kiinnostuneiden kohtaamispaikkana. Ystävänpäivänä kirjastomme täyttyi sidosryhmiemme edustajista, jotka olivat tulleet kuulemaan siitä, miten uudet sanat ja termit syntyvät. Alustukset herättivät monia ajatuksia ja keskustelua.

Kesäkuussa on jälleen Nordterm-tapahtuman aika. Tällä kertaa teemana on "Ord versus termer" ja kokoontumispaikkana Reykjavik (ks. ilmoitus s. 6).

Valoisaa kevättä!

Lena Jolkkonen

Lena Jolkkonen

lena.jolkkonen@tsk.fi

päätoimittaja

Marja Hamilo – kielitaitoinen teknologia- asiantuntija

Mari Suhonen

4 *Marja Hamilo* työskentelee Teknologiateollisuus ry:ssä asiantuntijana. Vuoden 2004 alusta lähtien hän on osallistunut aktiivisesti Sanastokeskus TSK:n toimintaan hallituksen jäsenenä.

Kieliharrastus yhdistyy insinöörin ammattiin

Kielet ja kirjallisuus ovat aina olleet tärkeä osa Marja Hamilon elämää. Hän muistelee kiinnostuksensa englannin kieleen heränneen jo pienenä koululaisena, kun Yhdysvalloissa vaihto-oppilaana olleen veljen amerikkalaiset tuttavat kyläilivät Hamilon kotona ja hän kuuli vierasta kieltä oikeasti käytössä. Englannin lisäksi Hamilo kiinnostui kauniilta kuulostavasta ranskan kielestä ja ranskankielisestä kirjallisuudesta. "Ranskalaista kirjallisuutta oli 1970-luvulla suomennettu melko vähän, joten voidakseni lukea sitä minun pitikin opetella ranskaa," Hamilo kertoo. Hän opiskeli kieltä itsenäisesti ja on täydentänyt kielitaitoaan muun muassa yliopistossa kielten ja kirjallisuuden kursseilla.

Kääntäjän työkin tuli Hamilolle lapsena tutuksi opiskelurahoja kääntäjänä hankkineen vanhemman veljen kautta. Vaikka käännöstyö kiehtoi Hamiloakin, hän päätyi opiskelemaan kemian diplomi-insinööriksi. "Ajattelin, että on valittava ammatti, josta pääsee suhteellisen nopeasti töihin ja hankkimaan elantonsa, koska tiesin, että en voi kotoa saada taloudellista tukea. Mielsin kielet ja kirjallisuuden enemmän hauskaksi harrastukseksi, enkä osannut ajatella niitä työnä. Toisaalta luonnontieteellinenkin ajattelutapa tuntui omalta", Hamilo perustelee ammatinvalintaansa.

Ensimmäisessä työpaikassaan hän tekikin koulutustaan vastaavia töitä. Lasten ollessa pieniä Hamilo päätti kuitenkin kokeilla kääntäjän ammattia. "Käännöstyöhön liittyvä aikataulujen joustavuus sopi hyvin siihen elämänvaiheeseen, joten suoritin virallisen kääntäjän tutkimuksen. Käänsin freelancerina pääasiassa patenttitekstejä," Hamilo sanoo. Patenttikäännösten haasteena oli muun muassa se, ettei lähtötekstin pitkien virkkeiden pilkkomista useammaksi virkkeeksi käännöksessä sallita edes ymmärrettävyyden parantamiseksi. Toisaalta teksteissä törmäsi mitä erikoisimpiin termeihin, joiden selvittelyyn vierähti aikaa. Hamilo muistaa yhdenkin käännöksen yhteydessä soitelleensa useille asiantuntijoille selvittääk-

Marja Hamilo työskentelee asiantuntijana.

seen eksoottisten käärmeiden ja niiden tuottamien myrkyjen suomenkielisiä nimityksiä – vaikka ne eivät edes olleet keskeisiä asioita kyseisessä tekstissä. Tuolloin erikoisalojen termien selvittäminen veikin nykyistä enemmän aikaa, kun apuna ei ollut Internetiä ja kääntäjien postituslistoja.

Vaikka Hamilo pitikin kääntämisestä, hän kaipasi työkavereita ja työyhteisöä. Hän vaihtoi kääntäjän työn ensin teknisen toimittajan työhön ja sitten projektipäällikyyteen muun muassa henkilöstön kouluttamiseen liittyvissä hankkeissa. Nykyisiin työtehtäviin Teknologiateollisuus ry:ssä kuuluu projektisalkun hoitoa, teknologiaohjelmien ja erilaisten projektien johtoryhmiin osallistumista sekä sihteerin tehtäviä elektroniikka-alaa kehittävässä asiantuntijaryhmässä.

Työpaikalla Hamilon kiinnostus kielikysymyksiin tunnetaan, ja hän saakin usein kommentoida kollegoiden tekstejä ja pohtia termiongelmia. Teknologiateollisuus ry:ssä Hamilo on osallistunut useiden julkaisujen tekoon ja tekee yhteistyötä Teknologiateollisuuden kustannusyksikön Teknologiainfo Teknova Oy:n kanssa. Hän muun muassa kommentoi käsikirjoituksia ja kiinnittää huomiota sisällön liiksäksi kieleen. "Valitettavasti joskus liikaakin. Niuhotan kielivirheiden takia, ja sisältö voi välillä unohtua, vaikka

se kuitenkin lienee kieliasua tärkeämpi,” Hamilo kuvaa työtapaansa.

Suomenkielisten termien puolestapuhuja

Työelämässä Hamilolle on kertynyt paljon kokemusta termeistä ja selkeä näkemys siitä, mikä on hyvä termi. Jo ensimmäisessä elektroniikka-alan työpaikassaan Hamilo joutui miettimään englanninkielisten termien suomenkielisiä vastineita ja niiden käyttökelpoisuutta. Hän havaitsi kielen käyttäjän kannalta ongelmallisiksi useat lainasanat, joissa vain termin ulkoasu on suomalaistettu niin, että ne muotonsa puolesta sopivat suomen kieleen, mutta suomenkielinen henkilö ei voi päätellä käsitteen sisältöä niiden perusteella. Esimerkkinä Hamilo mainitsee erään elektroniikkatuotannossa käytettävän aineen, jota kutsutaan *fotoresistiksi*. Huomattavasti kuvaavampi suomenkielinen termi tälle aineelle on *valoherkkä lakka*.

Työuransa aikana Hamilo on havainnut englanninkielisten termien ja sanojen käytön lisääntyneen sekä asiantuntijoiden kielenkäytössä että yleiskielessä. Hän ymmärtää englanninkielisten termien käytön, koska asiantuntijat viestivät paljon englanniksi ja englanninkieliset termit saattavat siksi olla heille tutuimpia. Viime aikoina ovat yleistyneet esitykset, joissa asiantuntijat esittävät englanninkielisiä kalvoja vaikka puhuvatkin suomea. ”Tämä hankaloittaa kuulijan tehtävää, kun hänen pitää hahmottaa asioita samaan aikaan suomeksi ja englanniksi,” Hamilo harmittelee.

”Vaikka suomalaiset osaavatkin hyvin englantia, tieteellisten tekstien ja käsitteiden ymmärtäminen riittävän hyvin englannin kielellä on monille mahdotonta,” Hamilo toteaa. Hänen lempilukemistaan on popularisoitu tietokirjallisuus, jota on suomennettu yllättävän vähän. ”Erittäin englanniksi on kirjoitettu paljon erinomaisia kansantajuisia tietokirjoja, jotka ovat hauskasti kirjoitettuja ja silti täyttä asiaa. Niissä on usein kosketuspinta ihmisten arkeen, ja ne ovat kirjallisestikin korkeatasoisia.” Hän toivoisikin, että suomeksi julkaistaisiin nykyistä enemmän popularisoituja tieteellisiä tekstejä, joissa käytettäisiin selkeää suomenkielistä termistöä.

Hamilon mukaan teknologia-alalla pyritään melko hyvin käyttämään suomenkielistä termistöä. Tekes näyttää tässä hyvää esimerkkiä, koska se käyttää teknologi-
aohjelmiensa julkisessa viestinnässä yleensä hyvää suomen kieltä ja suomenkielisiä termejä. Toisaalta kustannustöissä Hamilo törmää jatkuvasti termiongelmiin. Esimerkiksi englanninkielisten sitaattilainojen muuttaminen suomenkieliseksi on osoittautunut hankalaksi. Ensinnäkin julkaisun kirjoittajan mielipiteet englanninkie-

listen termien puolesta saattavat olla vahvoja. Toisaalta vakiintuneen sitaattilainan ollessa kyseessä pohditaan usein, kannattaako yrittää luoda suomenkielistä termiehdotusta julkaisuun, kun ei ole varmuutta termin leviämisestä yleiseen käyttöön.

Esimerkkeinä vakiintuneista sitaattilainoista Hamilo mainitsee termit *road map* ja *benchmarking*. Sitatillainat ovat usein hankalia suomenkielisessä tekstissä, jossa sanoja joudutaan taivuttamaan, eikä kirjoittaja välttämättä osaa päättää taivuttaisiko sanaa sen kirjoitusasun vai äänneasun mukaan. Niinpä esimerkiksi *road map* oli eräässä tekstissä taipunut muotoon *road mäpissä*. Hamilo toteaaakin, että liiketoiminta-alan sanastolle olisi tarvetta, koska sillä alalla käytetään erityisen paljon englanninkielisiä sitaattilainoja.

Hamilo pitää Teknologiateollisuuden ja erityisesti sen kustannusyksikön Teknovan tehtävänä luoda alan suomenkielistä termistöä ja kannustaa ihmisiä suomenkielisten termien käyttöön. Teknologiateollisuus on julkaissut joitakin sanastojakin, ja sanastoasioita on esitetty myös muussa kuin perinteisessä sanaston muodossa. Esimerkiksi tuore *Elektroninen liiketoiminta avainkäsitteistä ansaintamalleihin* -julkaisu on elektronisen liiketoiminnan käsitteiden hakuteos, jossa annetaan suomen- ja englanninkieliset termit, selitetään käsitteet ja annetaan paljon erilaisia havainnollisia esimerkkejä. Muuten Teknologiateollisuudessa ei tällä hetkellä ole keskitettyä termistön hallintaa, kuten termipankkia, vaan kukin etsii itse tarvitsemansa termit. Hamilo kertoo myös, että erilaisia termien hakuun liittyviä palveluita, kuten Sanastokeskuksen termipalvelua, käytetään turhan vähän.

Sanastot kansalaisten tietoisuuteen

Hamilolla on takanaan ensimmäinen vuosi Sanastokeskuksen hallituksen jäsenenä. Hallitukseen hän päätyi, kun hallituspaikastaan luopunut Teknovan *Eira Yrttiaho* ehdotti häntä seuraajakseen. Sanastokeskuksen toiminta oli hänelle osittain tuttua jo entuudestaan, koska hän oli käynyt aikoinaan Sanastokeskuksen järjestämän sanastotyön kurssin ja käyttänyt Sanastokeskuksen sivustoa ja julkaisuja.

Hamilo pitää TSK:n tehtävää ja olemassaoloa tarpeellisina nykyisessä muodossa. Hän kokee Sanastokeskuksen osin ideologisena järjestönä, joka takaa osaltaan, että suomen kielellä pystytään kuvaamaan paitsi yleiskielen myös tieteellistä käsitteistöä. Käsitteillä täytyy lisäksi olla yhteisesti ymmärretty sisältö, joten yleisesti hyväksytyjen määritelmien laatiminen ja julkaiseminen on tärkeää. Sanastojen hyvä saatavuus on termien käyttäjien

kannalta olennaisen tärkeää, joten sanastojen julkaisu Internetissä on suositeltavaa. Hamilo näkee sanastotyön erityisen tärkeänä aloilla, joilta termit leviävät yleiskieleen. Esimerkki tällaisesta alasta on terveydenhuolto, jossa termejä käytetään viestinnässä asiakkaiden kanssa.

Sanastokeskuksen suurimpana haasteena Hamilo näkee olemassaolevien palvelujen markkinoinnin. Sanastotyölle on hänen havaintojensa mukaan tarvetta, mutta tarvetta ei välttämättä tiedosteta tai Sanastokeskuksen olemassaolosta tai sen tarjoamista palveluista ei tiedetä. Esimerkiksi jäsenille suunnattua termipalvelua ei tunneta yleisesti jäsenyhteisöissä. Sanastoprojekteihin puolestaan kannattaisi saada yhteistyökumppaniksi Tekes, jonka kautta sanastot tulisivat laajan kohderyhmän käyttöön. "Entä voisiko eri sanastotyön asiantuntijatahojen yhteistyötä jotenkin tiivistää?" Hamilo pohdiskelee. Kannattaisi myös miettiä, voisiko sanastoprojekteista tehdä nykyistä kevyempiä versioita sellaisten asiakkaiden tarpeisiin, jotka tarvitsevat sanaston käyttöönsä nopeammin kuin keskimääräisessä projektissa nykyisin on mahdollista.

Harrastuksina henkinen ja fyysinen kulttuuri

Hamilo toteaa harrastavansa "henkistä ja fyysistä kulttuuria eli kirjallisuutta ja liikuntaa". Etenkin kaunokirjallisuutta Hamilo kertoo lukevansa mieluiten alkupe- räiskielellä: "Vaikka kunnioitan kovasti kääntäjien työtä, jätän mieluummin yhden tulkinnan lukiessa välistä pois, jos osaan alkupe- räiskieltä riittävän hyvin." Hänen lempikirjailijansa ovat vaihdelleet vuosien varrella. Nuorena tutuiksi tulivat muun muassa *Dostojevski*, *Hesse* ja *Kafka*,

myöhemmin *Simone de Beauvoir*, *Marguerite Yourcenar* ja kestosuosikkina säilyneet *Doris Lessing* ja *John Fowles*. Suomalaisista kirjailijoista Hamilo pitää erityisesti suomenruotsalaisista, kuten *Tove Janssonista*, *Kjell Westöstä* ja *Lars Sundista*, mutta suomenkieliset kirjailijat ovat jääneet hänelle melko vieraiksi muutamia klassikoita, kuten *Linnaa* ja *Waltaria*, lukuun ottamatta. Suomenkielisistä nykykirjailijoista *Leena Lander* ja *Leena Krohn* sekä *Esa Sariola* ovat kuitenkin löytäneet tiensä Hamilon kirjahyllyyn.

Kaunokirjallisuuden lisäksi Hamilon yöpöydältä voi löytää tietokirjallisuutta laidasta laitaan; häntä kiinnostaa niin kielitiede, biologia, antropologia kuin neurologiakin. Esimerkkinä hyvästä tietokirjasta Hamilo mainitsee *Bill Brysonin* teoksen *A Short History of Nearly Everything*, jonka avulla maallikkokin pääsee tutustumaan avaruuden ja maan saloihin. Viime aikojen tuttavuuksiin lukeutuvat myös neurologi *Oliver Sacksin* mainio lapsuskertomus *Uncle Tungsten* sekä psykologi *Steven Pinkerin* kiinnostava kielen olemusta pohtiva *The Language Instinct*.

Kesäiltaisain Hamilon tavoittaa joko joelta melomasta tai pesäpallokentältä, jolla hän pelaa naisten harrastelijajoukkueessa. "Myös lapset pelaavat pesäpalloa, joten siitä on tullut perheen yhteinen harrastus," Hamilo kertoo. Muutenkin perhe viettää yhteistä aikaansa urheilullisten harrastusten parissa hiihtäen, lasketellen, uiden tai sulkapalloa pelaten. Lisäksi kahden ahkerasti harrastavan lapsen äidin vapaa-aika kuluu paljolti kuljettaessa lapsia näiden omiin harrastuksiin, vaikka lasten kasvaessa kuljetustehtävät alkavatkin jo vähentyä ja aikaa jää enemmän vaikkapa hyvän kirjan lukemiseen.

NORDTERM 2005 9.–12.6.2005 Reykjavikissa, Islannissa

Pohjoismaisten terminologia-alan organisaatioiden yhteistyöelin Nordterm järjestää joka toinen vuosi kaikille avoimen Nordterm-tapahtuman. Tänä vuonna tapahtuman järjestää Íslensk málnefnd 9.–12.6.2005 Reykjavikissa, Islannissa.

Tapahtuman ohjelma ja ilmoittautumislomake löytyvät WWW-osoitteesta <http://ismal.hi.is/Nordterm2005-skand.htm>.

Kaikki terminologiasta ja sanastotyöstä kiinnostuneet mukaan!

The logo consists of the words "NORD" and "TERM" stacked vertically. The letters are bold, black, and have a slightly irregular, hand-drawn appearance. The "O" in "NORD" and the "E" in "TERM" are particularly prominent.

Sanastotyön periaatteiden soveltaminen käyttäjien ja aiheen mukaan – korkeakoulusanastoa selityksineen

Niina Elomaa

Jokainen erikoisanalan sanasto on suunniteltava aiheensa mukaan, ja sanaston laatija varmasti haluaa ottaa kohderyhmänsä huomioon. Opetusministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteistyöhankkeena toteutetun *Korkeakoulusanaston* keskeisimpiin käyttäjäryhmiin kuuluvat opetushallinnon virkamiehet ja korkeakoulujen henkilökunta ja opiskelijat, joten korkeakoulumaailma on suurelle osalle sanaston käyttäjistä jossain määrin jo entuudestaan tuttu. Myös kääntäjät ja tulkit sekä omaan ansioluetteloonsa tutkintojen ja koulutusalojen käännöksiä tarvitsevat ovat mitä ilmeisimmin tutustuneet alaan omien opintojensa kautta. Samasta syystä myös terminologin oli helppo lähteä syventymään tämän aihepiiriin käsitteisiin.

Korkeakoulusanaston alaan kuuluu kuitenkin suuri määrä käsitteitä. Sanasto esittelee Suomen koko korkeakoulusektorin, sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Sanastossa on korkeakouluopintoihin ja opiskeluun liittyviä käsitteitä sekä esimerkiksi hallintoon, henkilöstöön, rahoitukseen ja arviointiin liittyvää käsitteistöä. Toisaalta sanastossa on huomattavan paljon nimikkeitä, kuten korkeakoulujen ja muiden opetusalan viranomaisien nimet, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusalat sekä niiden nykyiset ja aiemmat tutkinnot. Sanastoon sisällytettävää käsitteistöä rajattaessa tiedettiin jo heti alussa, ettei 200 tai edes 500 käsitettä olisi läheskään riittävä määrä. Määrä kohosi jo yli tuhanen, mutta rajattiin lopulta 880 käsitteeseen.

Terminologinen sanastotyö lähtee liikkeelle käsitteistä, joiden sisältöä kuvataan usein terminologisten määritelmien avulla. Määritelmien laatimiseen on omat tarkat periaatteensa: määritelmiin muun muassa sisällytetään vain ne käsittepiirteet, jotka erottavat käsitteet toisistaan, ja määritelmät muotoillaan siten, että määritelmän voi sijoittaa lauseyhteyteen termin tilalle.

Tällaisen määritelmän laatiminen yhdessä asiantuntijaryhmän kanssa vie paljon aikaa, ja voi vain kuvitella, miten paljon aikaa olisi kulunut lähes 900 käsitteen määritelmien muodostamiseen näillä menetelmillä. Samoin voi kuvitella, kuinka omituiselta sanasto olisi näyttänyt, jos esimerkiksi ammattikorkeakoulujen kaikkien yli 80 koulutusohjelman nimen perässä olisi mää-

ritelmä, joka kuuluisi vaikkapa näin: "opetusministeriön vahvistama ammattikorkeakouluopintojen kokonaisuus, joka suuntautuu xxx:n tehtäväalueeseen ja sen kehittämiseen" (xxx olisi esim. hyvinvointiteknologia tai tuotantotalous). Sanastossa on toki myös hyvin paljon käsitteitä, joiden määrittäminen on ehdottomasti tarpeen. Korkeakoulusanastoa laadittaessa oli siis todella tarpeen kehittää toisenlaisia keinoja käsitteiden sisältöjen avaamiseen.

Millainen on Korkeakoulusanasto?

Korkeakoulusanaston käsitteistä annetaan termisuositukset suomeksi ja ruotsiksi sekä käännoissuositukset englanniksi, saksaksi, ranskaksi, espanjaksi ja venäjäksi. Termit on ryhmitelty aihepiireittäin, ja termit esitellään tekstiyhteydessä kunkin luvun alussa. Kunkin aihepiiriin käsitteiden sisältöä avataan niitä yhteisesti koskevan selityksen avulla, joka on myös käännetty kaikille sanaston kielille.

Terminologisten määritelmien sijaan on toisin sanoen laadittu usein valmiista tekstilähteistä poimittuja ja sanaston tarpeisiin muokattuja selityksiä, jotka ovat helpolukuisia ja monin tavoin hyödyllisiä sanaston käyttäjille. Tätä havainnollistaa oheinen esimerkki (ks. s. 9), jossa erilaisten korkeakouluissa suoritettavien opinnäytteiden määritelmät on sisällytetty niitä yhteisesti koskevaan selitykseen. Selitys sisältää esimerkiksi termille *opinnäyte* aivan selvästi terminologisellekin määritelmälle ominaisia erottavia käsittepiirteitä esimerkin kahdessa ensimmäisessä virkkeessä.

Monelle kielenkäyttäjälle on varmasti myös arvokasta, että selitysten vieraskieliset käännökset tarjoavat esi-

Kirjoittajasta:

Niina Elomaa työskentelee nykyisin valtioneuvoston kansliassa englannin kielen kääntäjänä. Hän on toiminut valtioneuvoston kanslian kielipalvelussa Korkeakoulusanaston terminologina ja projektin vetäjänä.

merkkejä termien käytöstä tekstiyhteydessä. Niistä löytyy sujuvia ilmaisuja asioiden esittämiseen vierailille kielillä. Selityksistä voi poimia muitakin termejä kuin mitä itse hakusanoina sanastossa annetaan, kuten oheisessa esimerkissä *taideproduktio*, joka ei sanaston aineistoa rajattaessa mahtunut mukaan hakusanana.

Käsitteiden keskinäisiä suhteita selvitetään Korkeakoulusanastossa terminologisista sanastoista tuttujen käsittekaavioiden avulla. Lisäksi itse sanasto-osuutta edeltää kaikille sanaston kielille käännetty yleiskuvaus Suomen korkeakoulujärjestelmästä, josta niin suomalainen kuin ulkomainenkin lukija saa helposti perustietoa aiheesta. Sanastossa on myös jokaiselle kielelle oma aakkosellinen hakemistonsa, jossa viitataan termin numeroon ja selitystekstin löytämisen helpottamiseksi myös kyseiseen lukuun.

Käsiteanalyysi ja miten se näkyy Korkeakoulusanastossa?

Joku saattaa väittää, ettei Korkeakoulusanastossa ole tehty käsiteanalyysiä, ainakaan kunnolla. Toinen voisi tähän vedoten argumentoida, ettei Korkeakoulusanasto edes ole käsitelähtöinen terminologinen sanasto vaan lähempänä sanaluetteloa. Monet perinteiset terminologiset sanastot on järjestetty käsittekaavioiden mukaiseen systemaattiseen järjestykseen. Käsittekaaviot ja niissäkin esillä olevat käsitteiden määritelmät paljastavat selvästi, miten sanaston käsitteet liittyvät toisiinsa. Vaikkei se aina ilmene selvästi, Korkeakoulusanastossakin käsiteanalyysi on kuitenkin tehty, mutta eri termiryhmillä eri tavoin.

On totta, ettei suomenkielistä sanasto-osuutta laadittaessa ole tarkkaan selvitetty käsitteiden sisältöä kaikilta osin, nimenomaan nimikkeissä, kuten koulutusalat, tutkintonimikkeet ja organisaatioiden nimet. Ne on todellakin valittu sanastoon suoraan luetteloina ilman, että jokaisen koulutusalan sisältöä olisi mietitty. Näiden termien kohdalla on myös ollut selvää, ettei niitä tarvitse yksitellen määritellä, joten niiden käsittepiirteitä ei mietitty – ennen kuin tuli tarpeen etsiä termeille vieraskieliset vastineet! Koska valmiita määritelmiä ei ollut, käsiteanalyysin tekeminen siirtyikin terminologilta kääntäjille. Käsitteellä ja sille valittavilla vastineilla tulisi aina olla sekä lähtö- että kohdekielen kulttuureissa mahdollisimman hyvin toisiaan vastaavat piirteet, eikä vastineita ole siksi voitu edes näissä nimiketermeissä valita ilman käsiteanalyysiä.

Osa sanaston käsitteistä on analysoitu selitteissä määritelmien tapaan, ja monissa luvuissa käsitteet on

Lisätietoja hankkeesta ja Korkeakoulusanastosta antaa Niina Elomaa (puh. 09-160 22170, s-posti niina.elomaa@vnk.fi) ja kielipalvelu, jonne voi myös mielellään lähettää käyttäjäpalautetta sanastosta (kielipalvelu@vnk.fi; termineuvonta puh. 09-160 22058 klo 8–12).

myös järjestetty käsitejärjestelmän muotoon, esimerkiksi opinnäytteet. On myös joukko käsitteitä, jotka olisi voitu määritellä mutta se on katsottu tarpeettomaksi, esimerkiksi *syyslukukausi*, kun *lukukauden* merkitys on jo avattu lukijoille selityksessä. Sanastoa lukiessaan joku voi löytää selitysosuuksista termejä, joista hän kaipaisi enemmän tietoa kuin mitä nykyinen teksti antaa. Esimerkiksi joku voisi kaivata *syventävien opintojen* määritelmää, mutta saa vain tietää, että ne kuuluvat yliopiston *pääaineopintoihin* (vapaavalintaisesti myös *sivuaineopintoihin*). Käsiteanalyysi on tällaisissa tapauksissa kuitenkin tehty terminologin päässä, sillä muutenhan termit ei olisi voitu järjestää sanaston lukuihin tai selityksiin loogisesti.

Sanaston aiemmassa suomenkielisessä luonnoksessa käsitteet oli alun perin lukujen sisällä järjestetty teematisesti eikä aakkosjärjestykseen kuten nyt on tehty. Silloin esimerkiksi termit *pääaineopinnot*, *perusopinnot*, *aineopinnot* ja *syventävät opinnot* oli ryhmitelty sanastossa peräkkäin, ikään kuin käsitejärjestelmän termit olisi järjestyksessä purettu sanastoon. Valitettavasti tämä järjestys osoittautui termien hakemisen kannalta liian monimutkaiseksi.

Vaikka käsitteen sisältö Korkeakoulusanastossa ei aina olekaan lukijan nähtävissä sanallisessa muodossa eivätkä käsitteiden suhteet käsittekaaviossa, valmiin sanaston termien taakse kätkeytyy kuitenkin huolellinen käsiteanalyysi.

Käyttäjystävällisyys ja mahdollisimman monien etu

Sanaston suunnittelussa on panostettu käyttäjystävällisyyteen. Kaikille käyttäjille on varmasti eduksi, että sanastoon on saatu huomattava määrä käsitteitä. Tällaista määrää ei olisi projektin puitteissa pystytty käsittelemään, jos jokaiselle käsitteelle olisi erikseen laadittu terminologiset määritelmät. Myös määritelmien kääntäminen vieraille kielille olisi paljon työläämpää kuin selityksien kääntäminen. Toisin kuin määritelmässä, selityksissä voidaan yleistää ja käyttää sellaisia sanoja kuin *usein*, *yleensä* jne., mistä on tässä sanastossa todella hyö-

tyä. Kun 21 yliopistoa ja 31 ammattikorkeakoulua elää omaa autonomista elämäänsä, erilaisten termien kirjoitus on jo suomeksikin aikamoinen, käännöksistä puhumattakaan. Termien merkityksissäkin voi olla eroja – esimerkiksi yksi merkitys yliopistossa ja hieman toisenlainen ammattikorkeakoulussa – kun taas esimerkiksi verotus- tai budjettiasioista vastaa vain yksi taho, jolloin termien ei pitäisi tarkoittaa eri yhteyksissä eri asioita.

Sanaston käyttötarkoituksia on myös haluttu lisätä tarjoamalla helpopolukuisessa muodossa olevaa vieraskielistä tekstiä korkeakouluihin liittyvistä aiheista. Eritoten sanaston alussa oleva korkeakoulujärjestelmän kuvaus laadittiin palvelemaan tätä tarkoitusta. Sanastoa laadittaessa huomattiin myös, että kun jonkin luvun termeistä tehtiin niitä yhteisesti koskeva selitys, lisäarvona syntyi kustakin aihepiiristä myös tiivis tietopaketti, jonka voi lukea vaikkapa perehdytyksenä aiheeseen ja millä kielellä tahansa. Näin sanastolla on myös oppaan ominaisuuksia, eikä vain suomalaisille lukijoille, vaan myös ulkomaiset opiskelijat, vierailevat professorit ja ulkomaiset yhteistyötahot voivat käyttää sanastoa monipuolisesti.

Selitykset näyttäisivät toimivan ainakin Korkeakoulu-sanastossa. Sanastoprojektin aikana järjestetyiltä lausuntokierroksilta saadun runsaan palautteen perusteella sanastolle valittu rakenne tuntuisi tarjoavan käyttäjille eniten hyötyä. Uskoisin, että tällainen rakenne toimisi monilla muillakin aloilla, ja ainakin sitä kannattaisi harkita varteenotettavana vaihtoehtona jo senkin takia, että näin voidaan saada sanastoon huomattavan paljon enemmän käsitteitä. Erityisen suurena etuna pidän myös sitä, että selitysten avulla sanastosta tulee monipuolinen työkalu ja tietolähde, josta löytää termien lisäksi myös mielenkiintoista luettavaa kaikilla sanastoon valituilla vierailla kielillä.

Katkelma luvusta 6.3.1 Opinnäytteet

Opintojen loppuvaiheeseen kuuluu tutkinnon mukaan erilaisia opinnäytteitä. Opinnäytteellä tarkoitetaan kirjallista työtä tai taiteellista projektia, jonka opiskelija laatii osoittaakseen hallitsevansa vaadittavat tiedot ja taidot. Tiedeyliopistoissa alempaan korkeakoulututkintoon vaaditaan yleensä kandidaatintutkielma, joka kuuluu pääaineen aineopintoihin. Taideyliopistoissa vastaava opinnäyte voi olla portfolio. Ylempään korkeakoulututkintoon kuuluu pro gradu -tutkielma, opintojen loppuvaiheessa tehtävä itsenäinen tutkimustyö, jossa on tarkoitus osoittaa tieteenalan tutkimusmenetelmien, lähteiden käytön ja tieteellisen esitystavan hallintaa. Teknillistieteellisellä alalla suoritetaan diplomityö ja taidealoilla yleensä taiteellinen opinnäyte tai lopputyö. Yliopiston jatko-opinnoissa lisensiaatin tutkintoon kuuluu lisensiaatintutkimus ja tohtorin tutkintoon väitöskirja tai esimerkiksi taideproduktio. Ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvana opinnäytetyönä suoritetaan tutkimus- tai selvitystyö yleensä työelämään liittyvistä aiheista. Opinnäytetyö voi olla myös taiteellinen. – –

fi opinnäyte

sv lärdomsprov 1 n

sv slutarbete n

sv examensarbete n

en final project 1

en final thesis

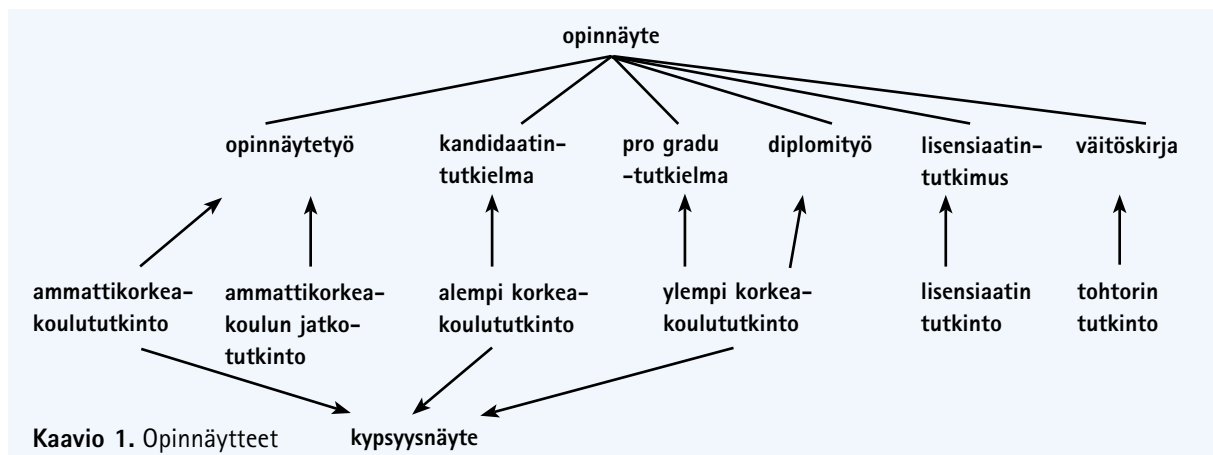
de Abschlussarbeit 1 f

es trabajo de grado m

fr travail de fin d'études 2 m

fr projet final m

ru выпускная (дипломная, научно-исследовательская) работа f

NORDLIST – en nordisk nätordlista för högre utbildning

Anna-Stina Nyby & Linda Thu

10

Vid möten i det nordiska utbildningssamarbetet har man alltid strävat att hålla den nordiska förståelsen i hävd genom att som mötesspråk använda de skandinaviska språken. Den nära släktskapen mellan danska och norska liksom språkbryggan mellan Finland och Sverige har gjort att kommunikationen vid de flesta tillfällen har fungerat väl. Trodde man. Varje land har sitt nationella utbildningssystem. Genom att ordförandet på utbildningsområdet är närbesläktat använder man i stor utsträckning samma benämningar, men i vissa fall brukas en och samma benämning för olika begrepp/fenomen eller för varianter av samma begrepp/fenomen. Skillnaderna i betydelse kan vara större eller mindre. Dessa s.k. falska vänner skapar missförstånd och förvirring. Några exempel:

Adjunkt i Danmark och Grönland avser innehavaren av en "1. tidsbegrænset videreuddannelsesstilling med forpligtelse til forskning og undervisning ved videregående uddannelser" eller "2. nyansat gymnasielærer". I Sverige är adjunkten en "1. lärare inom högskolan" eller "2. ämneslärare i grund- och gymnasieskolan" och i Norge "en lærer som har 4-års godkjent høyere utdanning og han/hun kan undervise i grunnskolen og vg.skole avhengig av fagsammensetting i utdanning". *Videregående uddannelse* i Danmark är universitets- och högskoleutbildning medan *videregående skole* i Norge är utbildning på andra stadiet. *Højskole* i Danmark avser i många fall folkhögskola och skall således inte förväxlas med lärosäte för högre utbildning.

Med utgångspunkt i dessa falska vänner beslutade Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning (HØGUT) vid Nordiska ministerrådet år 2000 att be Det nordiska universitetsadministratörssamarbetet (NUAS) planera och genomföra ett nordiskt projekt för terminologi inom högre utbildning. NUAS som organisation har genom sina nätverk och årliga nordiska samarbetsmöten förstahandskännedom om ovan beskrivna problematik. Uppdraget startade som ett ettårigt projekt med en arbetsgrupp bestående av medlemmar från Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Medlemmarna var rutinerade nordister och verksamma inom högre utbildning med arbetsuppgifter innehållande nordiska inslag. På beslut av HØGUT förlängdes pro-

jektet hösten 2001 och samtidigt utsågs till arbetsgruppen också representanter för Färöarna och Grönland.

Ordlistor på sju språk i Internet

Redan i projektförslaget slogs fast att ett terminologi-projekt i ordets egentliga bemärkelse inte på kort tid kunde låta sig förverkligas. Målet för projektet formulerades därför som en användarorienterad förklarande ordbok eller ordlista, där målgruppen var de handläggare inom högre utbildning och offentlig förvaltning som konfronteras med nordiska medborgares dokumenterade kvalifikationer. Mer specifikt preciserades projektets mål till att utveckla en ordbok för antagningsområdet (jfr. det nordiska utbildningsområdet) och en för universitets- och högskoleadministration. Dessa skulle föreligga i en textversion och i en sökbar webbversion. Den databas som skulle utgöra grunden för webbversionen skulle kunna utvidgas med fler språk och fler ordlistor.

Ser man på tidigare nordiska terminologiprojekt visar det sig att många egentligen är en samling "tvåspråkiga" ordböcker vilka knyts samman genom svenska termer med definition, t.ex. *Nordisk skolterminologi* (1983) och *Nordisk förvaltningsordbok* (1991). Bristen med en sådan uppläggning är att den ofta förutsätter goda kunskaper i svenska. I NORDLIST ville vi undgå detta och i projektet uppfattas därför alla språk som likvärdiga.

De tekniska lösningarna för hantering av insamlade data och presentation av materialet för brukarna dikterades av tre uttalade krav: användarvänlighet, flexibilitet och språkens lika värde. Under den första fasen av projektet lagrades materialet över Internet i en MySQL-databas. Sedermera har alla data överförts i en databas integrerad med Incordia Smartsite, ett verktyg utvecklat för webbpublicering.

Det primära publicerings sättet i NORDLIST är den sökbara basen i Internet (på adressen www.nordlist.net). Brukaren kan här välja att bland sju språk, danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska (bokmål och nynorska) och svenska antingen slå upp ett enskilt ord eller ta fram en hel ordlista. Samtidigt väljer brukaren de språk på vilka sökresultatet skall visas.

Sökresultatet som presenteras kan utgöras av en förklaring och/eller en översättning av en term. Förklaringen kan bestå av en synonym, definition eller beskrivning. För att ytterligare belysa uppslagsordet kan i förklaringen ingå även kommentarer, exempel eller referenser. I många fall är det uttryckligen förklaringen, inte översättningen, som är det mest väsentliga.

Översättningarna kan bestå av antingen en direkt översättning där en sådan existerar eller en översättning av förklaringen. Omfattningen av översättningar till de olika språken varierar i NORDLIST, vilket skall ses mot bakgrund av att också brukarnas behov och förväntningar varierar: ofta finns ett större behov att översätta eller förklara från t.ex. danska till finska än danska till norska.

Alla ordposter i NORDLIST tillhör en eller flera ordlistor. Därigenom kan brukaren få en ordlista över t.ex. antagning, utbildningsadministration, akronymer eller s.k. falska vänner. Möjligheten att utöka antalet ordlistor är obegränsad. De ordlistor som NORDLIST genererar kan mycket enkelt skrivas ut på papper och brukaren kan själv konstruera sina egna utskriftslistor utgående från egna behov. Utskrifterna kan dock betecknas som sekundära NORDLIST-produkter.

Innehåll i NORDLIST

Insamlingen av ord, begrepp och fenomen till databasen företogs dels genom att använda existerande listor, dels genom att arbetsgruppens medlemmar läste informationsmaterial och publikationer från annat land än det egna. Språkens likvärdighet i NORDLIST betyder inte att materialet i de olika språklistorna vare sig till innehåll eller till omfång är identiskt. Innehållet i ordlistorna på danska, norska och svenska avspeglar ord, begrepp och uttryck som brukaren kan stöta på såväl i muntlig kommunikation som i skrift, medan materialet i de finska, färöiska och isländska listorna primärt består av ord och begrepp baserade på skriftliga källor.

För grönländskans vidkommande har arbetet med NORDLIST bedrivits parallellt med de behov Oqaasileriffik (Sprogsekretariatet) har haft att stabilisera den grönländska terminologin på den högre utbildningens område. Utgångspunkten för den grönländska listan har utgjorts av det danska materialet i NORDLIST genom att det grönländska utbildningssystemet bygger på det danska. Det grönländska materialet har också utnyttjats som ett terminologiprojekt i en BA-examen.

Skillnader i bruket av ord, begrepp och fenomen på svenska i Finland och i Sverige har markerats i förklaringen, exempel:

rektorsråd

i Finland:
se Finlands universitetsrektors råd och ARENE r.f.

i Sverige:
grupp knuten till rektor bestående av prorektorerna och vicerektorerna och med rådgivande funktion

Likaså har bokmål och nynorska markerats, exempel:

instituttstyrar (Nn)

sv institutionsföreståndare, prefekt

instituttstyrer (Bm)

den faglige lederen for instituttet, valgt av og blant det vitenskapelige personalet. Betegnelsen instituttbestyrer brukes også **instituttstyrar** (Nn)

sv institutionsföreståndare, prefekt

Under arbetets gång konsulterades experter beträffande såväl själva NORDLIST-konceptet som dess innehåll. Förklaringar och översättningar granskades av personer förtrogna med olika områden av högre utbildning: antagning, studieadministration osv.

Projektets nuläge och framtidsvisioner

En första pilotversion av NORDLIST lanserades i samband med Nordiska Rådets jubileumssession i oktober 2002 i Helsingfors. Det blev startskottet för en s.k. remissfas, då brukarna av NORDLIST i praktiken kunde testa och kommentera produkten.

Samtidigt med att NORDLIST publicerades ersattes den ursprungliga arbetsgruppen med en redaktionsgrupp med uppgift att följa upp frågor och förslag från brukarna av NORDLIST.

Hittills har 3900 ord (av totalt 5600 ord i basen) publicerats. Alla publicerade ordposter är inte helt kompletta beträffande förklaringar eller översättningar. Antagningsordlistan består av 1556 ordposter (varav danska 163, finska 280, färöiska 133, grönländska 54, isländska 235, norska 258 och svenska 433). Härutöver har arbetet med akronymlistan prioriterats, den består nu av 159 akronymer som är relevanta för högre utbildning.

Projektet skall fortsättningsvis, i den fas det nu befinner sig i, betraktas som ett pilotprojekt. Skall det vidare utvecklas och slutföras, i den grad ordlistor överhuvudtaget kan anses bli färdiga, måste det avsättas tid och resurser utöver det en redaktionsgrupp bestående av frivilliga entusiaster har möjlighet till.

Man kunde tänka sig att utöka innehållet i ordlistorna och nya områden kunde med fördel tillfogas liksom nya språk. Antalet redaktionmedlemmar kunde utökas och ansvaret för olika ordlistor delegeras till specialistgrupper. Högst på önskelistan står färdigställande av ordlistan över ämnen/discipliner och utarbetande av en projekterad lista över examina och titlar, vilken på grund av resursbrist tillsvidare inte har kunnat förverkligas.

Den respons som NORDLIST fått tyder på att listan har en trogen brukarskara. Det är vår förhoppning att med växande antal brukare också kunna rekrytera fler medarbetare och få nya resurser för utveckling av webbplatsen.

Om författarna:

Anna-Stina Nyby, fil. mag., fungerade som generalsekretärare för Det nordiska universitetsadministratörssamarbetet (NUAS) 1992–2002 och var i den egenskapen koordinator för NORDLIST-projektet 2000–2002. För närvarande är hon verksam vid Förvaltningsämnet vid Åbo Akademi. Linda Thu, cand philol., var norsk medlem av Planeringsgruppen för ekvivalens och meritöverföring (1994–1998) inom Det nordiska universitetsadministratörssamarbetet (NUAS). Thu är författare av projektförslaget till HØGUT "Nordisk terminologiprojekt for høyere utdanning - 2000". Hon arbetar vid Kunsthøgskolen i Oslo. Anna-Stina Nyby och Linda Thu är också NORDLIST-redaktörer.

Merenkulkua ja matelijoita – terminologista jatkotutkimusta Suomessa

Anita Nuopponen

Terminologiset tutkimusmenetelmät ovat jo kauan olleet Suomessakin suosittuja pro gradu -tutkimuksissa. Kielten ja erityisesti käännöstieteen opiskelijat – Vaasassa myös viestintätieteiden pääaineopiskelijat – ovat tehneet tutkielmia, joissa he selvittävät jonkin erikoisalan käsitteistöä ja termistöä joko yhdessä tai useammassa kielessä. Joissain on työhön yhdistynyt myös alan teorian syvälylyysemppää pohdintaa ja kehittelyä. Terminologinen tutkimus yhdistyy monessa tutkielmassa osaksi jonkin erikoiskielen laajempaa tutkimusta. Jonkin verran tutkielmia on tehty myös sanastotyön eri aspekteista, esimerkiksi sen viestinnästä, menetelmistä ja tietokoneavusteisesta terminologiasta. Suomen ensimmäiset terminologian alan tutkielmat ovat 1980-luvun alusta, minkä jälkeen niitä onkin valmistunut runsain määrin eri yliopistoissa.

Jatkotutkimus alalla antoi kuitenkin odottaa itseään. Vuonna 1994 valmistunut väitöskirjani olikin ensimmäinen Suomessa. Vuosituhannen vaihteeseen mennessä valmistui joitain väitöskirjoja, joissa terminologia oli tavalla tai toisella mukana. Terminologian menetelmät ja teorit ovat saaneet käyttöä etenkin täydentämässä muita menetelmiä, esimerkiksi *Yrjö Mikkosen* musiikin alan väitöskirjassa. Toisaalta termistöjä tutkitaan toisinaan muillakin kuin terminologisilla menetelmillä, kuten *Lars Nyström* väitöskirjassaan hylkeenpyynnin termistöä. Hän tukeutuu perinteiseen "sana ja asia" -tutkimukseen, jota jo ajalta ennen terminologian teoriaa on käytetty katoavien ammattien termistöjen muuttumisen ja katoamisen tutkimiseen.

Terminologisen tutkimuksen tulevaisuus Suomessa näyttää kuitenkin valoisammalta, sillä ainakin tusinan verran väitöskirjoja on työn alla. Olen parin viime vuoden aikana kartoittanut hieman tilannetta ja huomannut ilokseni terminologisen tutkimuksen nostaneen suosiotaan. Kun aiemmin terminologista jatkotutkimusta tehtiin melkein yksinomaan Vaasan yliopistossa, on se löytänyt nyt tiensä muutamiin muihinkin yliopistoihin. Vaasassa terminologista jatkotutkimusta tekeviä on eri kielten laitoksilla ja viestintätieteissä, Helsingin yliopistossa käännöstieteen laitoksella Kouvolassa ja muilla kielten laitoksilla sekä Joensuun yliopistossa Savonlinnan kansainvälisen viestinnän laitoksella. Terminologian tutkijat ovat myös saa-

neet opiskelupaikkoja valtakunnallisessa kieliaineiden tutkijakoulusta Langnetista. Eli silläkin taholla terminologinen tutkimus on nostettu muiden tutkimusalojen rinnalle.

Tutkimuksen kohteena olevat kielet vaihtelevat suomesta saksaan, ruotsiin ja venäjään. Teoreettisen ja metodisen pohdinnan kohteina ovat muun muassa synonymia, termien automaattiset ja manuaaliset poimintamenetelmät, taksonomiat ja käsitejärjestelmät, määritelmien laatiminen, deskriptiivinen sanastotyö, terminologiset tiedot, käännösuuntautunut terminografia, terminologian pedagogiset ulottuvuudet ja terminologiset menetelmät kuva-analyysin apuvälineenä.

Erikoisaloja, joita meneillään olevat tutkimukset koskevat, ovat muun muassa otsikossakin mainitut merenkulku ja matelijat. Kouvolan kääntäjänkoulutuslaitoksella *Päivi Pasanen* käyttää apunaan merenkulun termistöä verratessaan ihmisen ja tietokoneohjelman tekemää terminpoimintaa. Vaasan yliopistossa puolestaan *Mirelle Peltola* pohtii biologian taksonomioita terminologin silmin tarkastelukohteenaan matelijoiden ja sammakkoeläinten nimistö. Biologia tuntuu olevan muutenkin suosittu, sillä Peltolan lisäksi siltä alalta on tekeillä ainakin kaksi muuta tutkimusta. *Kaarina Pitkänen* liikkuu tutkimuksessaan 1800-luvun termityön parissa tarkastellen *Elias Lönnrotin* luomaa kasvitieteen termistöä. Muita tutkimuskohteita ovat muun muassa euronahka, lehtigrafiikka, tullisanasto ja oikeuskieli.

Pieni ja innokas joukko terminologian tutkijoita on siis eri puolilla Suomea ja eri puolilla jopa samaa yliopistoakin. Moni on omalla laitoksellaan ehkä ainoana alan tutkijana. Monet näistä jatko-opiskelijoista ovatkin vuosien aikana ottaneet minuun yhteyttä ja kyselleet neuvoja tutkimukseensa. Syksyllä 2003 päätin perustaa verkkoympäristön yhteydenpidon helpottamiseksi näiden jatko-opiskelijoiden kesken. Nimeksi tälle virtuaaliselle terminologian tutkijoiden tapaamispaikalle tuli *Termiverkko*. Alustana siinä käytän WebCT-oppimisympäristöä, mikä näyttäisi sopivan hyvin myös tällaiseen työskentelyyn.

Perusideana Termiverkossa on se, että jatko-opiskelijat voivat keskustella tutkimuksistaan ja vaihtaa kirjallisuusvinkkejä, tapahtumatietoja yms. Jo pelkästään toisistaan tietämättömien opiskelijoiden saattaminen yhteen ja henkilöesittelyt ovat tärkeitä: huomaa ettei ole yksin. Virtuaalista foorumia tärkeämmäksi ovat ensi tutustumisen jälkeen nousseet tapaamiset symposiumeissa. Ensimmäinen melkein koko joukon tapaaminen oli Vaasan Vakki-symposiumissa viime vuoden helmikuus-

sa. Myös tänä vuonna 12.–13.2. Vakissa oli oma seksionsa terminologian tutkijoille. Samoin Kouvolassa 22.–23.4.2005 järjestettävä kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi kokoaa termiverkkolaisia.

Termiverkosta kiinnostuneet terminologiaan liittyvää lisensiaatintyötä tai väitöskirjaa tekevät voivat ottaa yhteyttä: atn@uwasa.fi.

Väitöskirjoja

Kapiala, Ulla-Helena (2003). Voiko mielenterveyden häiriöitä ymmärtää ja nimetä? Psykiatria ja sen diagnoosinimikkeet. Vaasa.

Karihalme, Oili (1996). Muotoilun teoriasanaston termistyminen. Vaasa.

Mikkonen, Yrjö (2004). On Conceptualization of Music. Applying Systemic Approach to Musical Concepts, with Practical Examples of Music Theory and Analysis. Jyväskylä.

Nuopponen, Anita (1994). Begreppssystem för terminologisk analys. Vasa.

Nyström, Lars (2000). Alg, pytare och skridstång. Sälffångstens och säljaktsterminologi i finlandssvenska folkmål. Helsingfors.

Pilke, Nina (2000). Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik. Vasa.

Reidinger, Roger (1997). Etymologie und Anpassung gentechnologischer Termini in schwedischen, dänischen und deutschen Populärwissenschaftlichen Texten. Vaasa.

Strömman, Solveig (1995). Två språk på arbetsplatsen. Status och förändring. Vasa.

Kirjoittajasta:

FT, dosentti Anita Nuopponen toimii soveltavan kielitieteen yliassistenttina Vaasan yliopistossa viestintätieteiden laitoksella. Hänen tutkimus- ja opetusalanansa on terminologia, minkä lisäksi hän ohjaa opinnäytteitä multimedian ja verkkojen käytöstä ihmisten välisessä viestinnässä.

Sähköinen Kielitoimiston sanakirja

Eija-Riitta Grönros

14

Uusi sähköinen suomen yleiskielen sanakirja, *Kielitoimiston sanakirja*, on ilmestynyt. Vihdoinkin, huokaavat luultavasti niin sanakirjan käyttäjät kuin tekijätkin. *CD-Perussanakirjan* ilmestyttyä 1997 oli tarkoitus tehdä nopeasti uusi versio, mutta vuosia kuluikin arvioitua enemmän. Ei ole poikkeuksellista, että sanakirjan ilmestyminen viivästyy – usein se tuntuu olevan pikemmin sääntö kuin poikkeus – mutta tällä kertaa syitä oli ehkä tavallista enemmän, niin työn sisältöön liittyviä kuin ulkoisista olosuhteistakin johtuvia. Projektin aikana ovat ehtineet vaihtua niin yhteistyökumppanit kuin suuri osa toimitustakin. Myös suunnitelmat muuttuivat: sekä uusia sana-artikkeleita että vanhojen artikkeleiden muokkauksia tehtiin moninkertaisesti enemmän kuin alkuperäisessä suunnitelmassa oli kaavailtu.

Kielitoimiston sanakirja pohjautuu CD-Perussanakirjaan ja painettuun *Suomen kielen perussanakirjaan* (1990–94). Uudessa sanakirjassa on noin 4 000 sana-artikkelia enemmän kuin edellisessä sähköisessä versiossa ja noin 6 000 enemmän kuin painetussa kirjassa. Vanhoista sana-artikkeleista on muokattu tai uudistettu yli 15 000. Kaikkiaan hakusanoja on noin 100 000. Kokonaan uutta on, että sanakirjaan kuuluu erillisenä osiona laaja paikannimiaineisto, *Asutusnimihakemisto*. Siinä on 21 000 suomalaista paikannimeä taivutustietoineen. Sanakirja ilmestyy sekä CD-ROM-versiona että Internet- ja intranetversiona. Internet-versio kuuluu osana kirjan kustantajan Kielikone Oy:n *MOT-sanakirjastoon*.

Vanha Perussanakirja-nimi on nyt siis vaihtunut Kielitoimiston sanakirjaksi. Vanhassa nimessä oli omat hankaluutensa: se ei ollut kovin erottuva, se sekoitettiin *Nyky-suomen sanakirjaan* ja joissakuissa se herätti myös vääriä mielikuvia "perussanoista". Uutta nimeä mietittäessä ajateltiin, että jo kirjan nimestä olisi hyvä käydä selville sen tekijä. Kun varsinainen julkaisijan nimi Kotimaisten kielten tutkimuskeskus olisi liian pitkä kirjan nimeen, päätettiin Kielitoimistoon. Sennimestä yksikköä ei tutkimuskeskuksen organisaatiossa tosin enää ole: sille aiemmin kuuluneet tehtävät ovat nykyisin jakautuneet kielenhuolto-osastoon ja sanakirjaosastoon. Kielitoimiston nimi on kuitenkin elänyt tunnettuutensa vuoksi käyttönimenä organisaationimikkeistä riippumatta. Kielitoimiston 60-vuotinen historia on tehnyt nimestä eräänlaisen kielen-

huollon brändin. Se on yhdistetty niin kielenneuvontaan ja *Kielikello*-lehteen kuin nykykielen sanakirjatoimitukseenkin. Jo Nykysuomen sanakirja (1951–61) on aikoihin tehty Kielitoimiston yhteydessä.

Uusia sanoja, uusia merkityksiä

Edellisen sanakirjaversioiden jälkeen kieleen on tullut monia uusia käsitteitä, sekä uusia sanoja että uusia merkityksiä. Moni vanha sana on saanut aiemman merkityksensä rinnalle toisen: *mato* ja *palomuuuri* ovat saaneet uuden merkityksen atk-alalla, *konferenssi* urheilussa, *steppi* voimistelussa, *formaatti* ja *makasiini* televisio-ohjelmissa jne. On syntynyt myös uusia sanontoja vanhojen sanojen ympärille. Sanakirjassa on mukana *valistunut arvaus*, *tappiin asti*, *viedä kuin litranmittaa*, *vetää herneet nenään*, *ei huono, olla vaiheessa* ja monta muuta.

Kun uudet asiat tulevat meille yleensä muualta, niiden nimityksetkin ovat usein lainaa. Näin on suomen kielessä aina ollut, se ei ole mikään uusi ilmiö. Uudis-sanojen joukossa on joitakin sitaattilainoja, joille ei yrityksistä huolimatta ole löytynyt hyvää suomalaista vastinetta (kuten *handsfree-laitte*, *benchmarking*), mutta paljon enemmän sellaisia, jotka on joko mukautettu lainasanana suomeen tai käännetty suomeksi. Vaikka englannin vaikutuksesta paljon puhutaan, sanastossa lainat ovat kuitenkin enimmäkseen käänntöslainoja, siis selvälle suomen kielelle käännettyjä.

Uudissanat kertovat paljon siitä, mikä edellisen sanakirjaversioiden ilmestymisen jälkeen on ympärillämme muuttanut. On saatu sellaisia konkreettisia asioita kuin *digitaalikamera*, *DVD-levy*, *laajakuvatelevisio*, *tv-sovitin*, *kuvaviesti*, *biojäteastia* ja *kirkasvalolamppu*. On tullut myös sellaisia käsitteitä kuin *arvokeskustelu*, *eläkepomme*, *katu-uskottava*, *laatuaika*, *elämysmatkailu* ja sellaisia erikoisalojen termejä kuin *geenimanipulaatio*, *puskurirahasto*, *ikäjohtaminen*, *kotouttaa*, *lähestymiskielto* ja *yhteishuoltajuus*. On puhekielen sanoja kuten *pahis*, *tavis*, *bilettää* ja *chattailla* tai *tsättäillä* sekä leikkilisiä ilmauksia kuten *mummonmarkka* ja *mäyräkoira* uudessa merkityksessään. Sanat kertovat ajastaan, siitä, mistä olemme viime vuodet puhuneet. Ajankuvia on monia: yhtä hyvin se, että *EU-kansalainen* pohtii *globalisaatiota* ja

pätkätyötään IT-alalla kuin sekini, että *sohvaperuna* katselee *tosi-tv:tä* ja tuntee *myötähäpeää*.

Termit yleiskielen sanakirjassa

Kielitoimiston sanakirja kuvaa nykyisen yleiskielen keskeiset sanavarat. Yleiskielisten sanojen ohella hakusanoiksi on valittu myös keskeisiä erikoisalojen termejä, lähinnä sellaisia, jotka esiintyvät usein joukkoviestimissä tai liittyvät muuten useimpien ihmisten jokapäiväiseen elämään. Tämä raja ja valinta ei kuitenkaan ole helppoa. Ihmiset elävät nykymaailmassa itse asiassa aika erilaisessa todellisuudessa iän, sukupuolen, ammatin, harrastusten ja taloudellisen tilanteensa mukaan: se, mikä yhdelle on tuttua, voi toiselle olla vierasta, ja mielipiteet siitä, mitä sanoja sanakirjassa pitäisi olla mukana ja mitä ei, voivat mennä ristiin. Tilanteet voivat myös muuttua nopeasti: sana *tsunami* oli jo kerran tulossa sanakirjaan, mutta se katsottiin kuitenkin sen verran harvinaiseksi erikoisalan termiksi, että se päätettiin jättää pois. Nyt kun sanakirja ilmestyy, sana onkin ollut yksi viime aikojen yleisimmistä sanoista tiedotusvälineissä ja tullut kaikkien tietoon.

Paitsi termien valinta myös niiden selittäminen voi olla hankalaa. Helposti käy niin, että kysely kahdelta asiantuntijalta voi antaa kaksi hiukan erilaista vastausta, ja maallikon – joka yleiskielen sanakirjan toimittaja tässä suhteessa on – on vaikea tehdä valintaa tai poimia olennaista. Onnellinen tilanne on tietysti se, että alalta on olemassa valmis sanasto, johon voi turvautua. Toisaalta sekään ei aina auta pääsemään kaikista ongelmista: yleiskielen sanakirjaan ei useinkaan tule kuin yksi tai muutama samaan käsitejärjestelmään kuuluvista käsitteistä, ja sen vuoksi niitä ei voi selittää samalla tavalla hierarkkisesti ja toistensa avulla kuin alan sanastossa. Lisäksi joudutaan usein yksinkertaistamaan ja lyhentämään selitteitä, mikä helposti johtaa epätarkkuuteen.

Hankalaan tilanteeseen joudutaan myös silloin, kun yleiskielen ja erikoiskielen käyttö eivät mene yksiin. Sanakirjan aiemmissa laitoksissa ei ole ollut esimerkiksi lainkaan hakusanaa *akupunktio*, koska sellaista lääketieteen termiä ei ole. Oikea termi on *akupunktuuri*, sillä *punktio* ja *punktuuri* ovat lääketieteessä eri asioita. Yleiskielessä ei kuitenkaan käytetä *akupunktuuri*-sanaa juuri lainkaan, vaan väärä muoto on säilyttänyt itsepintaisesti asemansa. Kielitoimiston sanakirjaan on nyt lisätty myös

hakusana *akupunktio*, ja sen perään on merkitty "*yleisk. akupunktuuri*". Merkintä tarkoittaa, että sanaa käytetään yleiskielessä ja selitteenä oleva sana on alan varsinainen termi, jonka kohdalta löytyy selite ja erikoisalaa osoittava lyhenne *lääk.*

Toinen vastaava esimerkki on sana *sinilevä*. CD-Perus-sanakirjassa se oli selitetty seuraavasti: 'etupäässä sinivihreitä yksisoluisia t. solurihmaisia, rakenteeltaan yksinkertaisia leviä, joista eräät värjäävät vesistöjä loppukesällä ja saattavat tehdä veden myrkylliseksi, sinivihreä, syanobakteeri'.

Uudemmassa alan kirjallisuudesta, mm. *Biologian sanakirjasta* (2001), käy ilmi, että nimitys *sinilevä* on vanhentunut, pitäisi puhua *syanobakteereista*. Myös nimitykset *sinibakteeri* ja *sinivihrebakteeri* ovat vanhentuneita. Syanobakteerista on Biologian sanakirjassa selite 'alkeiselioökuntaan (Monera) kuuluva eliöryhmä'. Tätä lausetta täydennetään laajemmalla selityksellä, niin kuin erikoisalan sanakirjassa on mahdollista tehdä. Selityksessä mainitaan mm.: "Syanobakteerit ovat tunnettuja myös, koska veden kukinta (leväkukinta) kesäisin on niiden aikaansaama." Yleiskielessä sanaa *sinilevä* käytetään kuitenkin nimenomaan tästä leväkukinnasta, joten olisi vaikea tehdä esimerkiksi sellaista ratkaisua, että sanottaisiin *sinilevän* olevan syanobakteerin vanhentunut nimitys. Kielitoimiston sanakirjassa päädyttiin tällaiseen ratkaisuun:

syanobakteeri *biol.* yksisoluisia eliöitä, jotka saavat aikaan leväkukintaa vesistöissä.

sinilevä syanobakteerin aiheuttamasta leväkukinnasta.

Selitteessä käytetty elatiivimuoto ("leväkukinnasta") on yksi sanakirjan tapa kuvata epävirallisuutta, epätermimäisyyttä. Syanobakteerin selitteessä taas tulee esiin yleiskielen sanakirjalle ominainen lähestymistapa: selitteessä kuvataan usein jotakin sellaista, mitä kuvattava käsite saa aikaan tai mistä se on tunnettu, tässä tapauksessa siis sitä, että eliöt saavat aikaan leväkukintaa.

Kielitoimiston sanakirjaa tehtäessä ei ole ollut mahdollista käydä systemaattisesti läpi kaikkea sanastoa, joten vanhentuneita erikoisalojen sanoja voi joukosta löytää. Tarkistuksia on voitu tehdä vain tietyiltä osin. Asiantuntija-apua on saatu eri erikoisalojen edustajilta. Monien tekniikan termien selvittämisessä on voitu kääntyä Sanastokeskus TSK:n puoleen.

Isossakylässä, Isokylässä vai Isollakylällä?

16

Sanakirjaan liittyvän Asutusnimihakemiston päätarkoitus on kertoa, miten nimiä taivutetaan: mennäänkö *Mynämälle* vai *Mynämäkeen*? Paikallissijataivutusta ei voi päätellä nimestä, koska käytäntö vaihtelee samantyyppisissäkin nimissä (mennään *Alastarolle* mutta *Ylistaroon*). Nimien taivutuksessa olisi mahdollisuuksien mukaan noudatettava kullakin paikkakunnalla vakiintunutta tapaa, ja sitä ei voi useinkaan tietää ilman apuneuvoa. Paitsi että samantyyppisten nimien taivutus voi olla erilainen, myös sama nimi voi taipua eri paikkakunnilla eri tavoin. Esimerkiksi *Torittu*-nimeä taivutetaan Orivedellä *Toritussa* mutta Padasjoella *Toritulla*, ja *Isokylä* taipuu kolmellakin eri tavalla sen mukaan, mistä paikkakunnasta on kysymys. Adjektiivialkuisien nimien taivutuksessa on vaihtelua myös siinä, taipuuko alkuosa vai ei: taivutetaan esimerkiksi *Isossakyrössä* ja *Uudessakaarlepyyssä*, mutta *Kylmäkoskella* ja *Mustasaarella*. Joistakin nimistä esiintyy kahtalaista taivutusta, esimerkiksi *Isollajoella* ~ *Isojoella*. Asutusnimihakemiston tiedot perustuvat Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkiston kokoelmiin.

Taivutuksen lisäksi Asutusnimihakemistosta saa paljon muutakin tietoa, esimerkiksi asukkaanimistä (*Alavudella asuva on alavutelainen*). Hakemistossa mainitaan paikan lajin ilmaiseva sana (kylä, asuinalue, taajama). Samoin kerrotaan, missä kunnassa, maakunnassa ja läänissä paikka sijaitsee. Kuntaliitokset on otettu huomioon 1960-luvulta vuoteen 2004 asti siten, että liitoskuntaan kuuluvan paikan sijainti esitetään sekä nykyisen että aiemman kunnan mukaan. Sähköinen muoto tekee mahdolliseksi yhdistää näitä tietoja hauissa monella tavalla. Ohjattu haku -toiminnon kautta on mahdollista etsiä vaikkapa kaikki *järvi*-loppuiset kylännimet Lapin läänistä.

Uusia hakumahdollisuuksia

Kuten CD-Perussanakirjassakin myös Kielitoimiston sanakirjassa saa jokaisesta sanasta näkyviin taivutusmuodot. Taivutusmuotosarjaa on vähän lisättykin: nomineista saa nyt myös monikon nominatiivin ja verbeistä potenti-aalimuodon. Sen lisäksi adjektiiveista annetaan vertailumuodot. Nekään eivät ole aina helppoja edes suomenkieliselle: *kiltti*-sanan komparatiivi on *kiltimpi* eikä "kiltempi", *matala*-sanan *matalampi* eikä "matalempi"

Kirjoittajasta:

Eija-Riitta Grönros työskentelee Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa erikoistutkijana ja hän on Kielitoimiston sanakirjan päätoimittaja.

ja vaikka *matala*-sanan superlatiivi on vain *matalin*, voi *tanakka*-sanan superlatiivi olla sekä *tanakin* että *tanakoin*.

Sähköisessä sanakirjassa on painettuun verrattuna se etu, että hakuja voi tehdä muualtakin kuin hakusanoista. Haun voi kohdistaa joko koko tekstiin tai erikseen esimerkkeihin tai selitteisiin, ja perusmuodon perusteella voi hakea myös sanojen taipuneita muotoja. Kielitoimiston sanakirjassa nämä hakutulokset esitetään konkordanssina, jossa esiintymiä voi järjestellä eri tavoin, esimerkiksi edellisen ja seuraavan sanan mukaan aakkos- taen. Yleis- eli jokerimerkkejä voi hauissa käyttää kuten edellisessäkin sanakirjaversiossa. Uutta on sen sijaan se, että nyt voi käyttää ns. loogisia operaattoreita eli yhdistää sanoja JA, TAI, ENNEN ja LÄHELLÄ -sanojen avulla. Tämä helpottaa esimerkiksi sanontojen etsimistä.

Sanakirjan CD-versiossa on lisätoimintona ns. *Pikkusanakirja*, joka tarjoaa käyttöliittymän kompaktissa koossa ruudulle niin, että sitä voi kätevästi käyttää yhtä aikaa toisen ohjelman kanssa. Pikkusanakirja pysyy näytöllä aina päällimmäisenä. Siinä voi tehdä joko hakuja hakusanoista tai voi käyttää hyväksi sen tekstintunnistustoimintoa: kun vie hiiren kohdistimen näyttöruudun tekstissä sanan päälle, tekstintunnistus käynnistyy, ja hiirtä napsauttamalla saa sanakirjasta esiin vastaavan sana-artikkelin tai sanalistan. Tekstin tekoa tämä toiminto varmasti helpottaa ja nopeuttaa, kun kirjoittaessaan voi samanaikaisesti tarkistaa esimerkiksi sanan oikeinkirjoituksen tai merkityksen.

Terminfo-lehden tilaukset:
www.stellatum.fi
☎ (03) 225 1948
tilaajapalvelu@stellatum.fi

Internet – kääntäjän ehtymätön tietolähde

On vaikea muistaa vajaan vuosikymmenen taakse, miten paljon nykyistä hankalampaa teknisten tekstien kääntäminen oli, ennen kuin Internet alkoi ulottua tavallisen kääntäjän tietokoneeseen. Jos käännettävässä tekstissä oli termi, jonka merkitys ei selvinnyt edes auttavasti kontekstista ja jolle ei löytynyt kelvollista vastinetta käytettävissä olevista sanakirjoista, edessä oli työlästä ja aikaa vievää tiedonhankintaa kirjastosta tai käsillä olevilta asiantuntijoilta. Nyt kääntäjä voi kirjoittaa termin hakupalvelun tekstikenttään ja saa yleensä eteensä lukuisia viittauksia lähteisiin, joissa puhutaan juuri työn alla olevan käännöksen aihepiiristä. Perinteisin keinoin olisi mahdollonta saada haalituksi sama tietomäärä samassa ajassa.

Voi kuvitella, että tällaisella nopealla pääsyllä relevanttiin tietoon on vaikutusta käännosten laatuun ja kustannustehokkuuteen. Internetin avulla saa "manuaalista" tiedonhakua joutuisammin taustatietoja siitä, mitä termi tarkoittaa ja millaisissa konteksteissa sitä käytetään. Joitakin kuoppia onnistuu ehkä näin välttämään.

Usein on hyötyä myös siitä tiedosta, että etsitystä aihepiiristä ei löydy jälkiä verkosta. Tällöin voi varovaisesti päätellä liikkuvansa alueella, jossa ei ole vakiintunutta puheenpartta suomeksi. Sillä ehdolla tietenkin, että hakusanat on valittu älykkäästi.

Internet-haun avulla voi helposti ja nopeasti selvittää edes jollakin todennäköisyydellä, mikä samaa tarkoittavista termivaihtoehdoista tai termin eri kirjoitustavoista on yleisimmin käytössä. Vaikka tällainen tutkimus ei täytä kaikkia validiusvaatimuksia, usein todennäköisyys on kuitenkin riittävä kääntäjän tarpeisiin, varsinkin jos siihen yhdistää hieman lähteen luotettavuuden arviointia käännettävänä olevan työn kannalta.

Juuri aitojen käyttötilanteiden äärelle pääsemisessä Internet peittoaa perinteiset sanakirjat. Sanakirjoihin mahtuu vain muutama edustava käyttöesimerkki ja tiiviiksi puristettu määritelmä, jos niitäkään. Internetissä sen sijaan termit tavoittaa useimmiten autenttisista käyttöympäristöistään.

Marja Kantonen

Marja Kantonen toimii Bowne Global Solutionsin kieliyksikön vetäjänä. Hän on kuulunut Tietotekniikan termitalkoiden koordinoitutyöryhmään sen perustamisesta alkaen.

Termejä Internetistä etsivälle kääntäjälle riittää apu-neuvoksi terve järki: on selvää, että ongelmana olevan termin alaan liittyvän organisaation sivustolta löytyvä sanasto on melko todennäköisesti koottu asiantuntevasti ja kriittisesti, kun taas ilmiselvästi muuta alaa edustavan henkilön, yrityksen tai organisaation käyttämä termi saattaa olla sattumanvaraisemmin valittu.

Termien lisäksi Internetistä löytää muutakin apua: tuotodokumentation kääntäjä saa muutamalla hiiren napsautuksella tietoa siitä, millaista tyyliä tietty tuotevalmistaja suosii omalla sivustollaan, ja voi sitten sopeuttaa työn alla olevan tekstin kieliasun samaan muottiin.

Terminologian ja kääntäjän terminhakuretket Internetissä ovat luonteeltaan erilaisia. Terminologille on tärkeää rajata käsitteitä, suhteuttaa niitä toisiinsa sekä määritellä niiden sisältöjä. Tarkoitus on luoda jotain kulutusta kestävää. Hänen on siis etsittävä näitä seikkoja valottavia tietoja. Kääntäjä taas haluaa tietää, mitä sanoja pitäisi käyttää, jotta yksittäisen tekstin sisältö välittyisi vastaanottajalle mahdollisimman tarkasti. Hän tarvitsee hakemaansa termiä ehkä vain yhden ainoan kerran. Hänelle ei ole ensisijaisen tärkeää, miten sattuvasti ja täsmällisesti termi kuvaa tarkoitettua käsitteanalyttisessä mielessä, ja kieliasun sujuvuudestakin voi hätätilassa tinkiä. Kääntäjälle paras termi on sellainen, jota käytetään jo valmiiksi siellä, minne teksti päättyy, ja joka näin ollen tulkitaan oikein eikä joudu silmätikuksi.

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.

– GÅTUR, ARVIONTIRETKI

Termipalvelusta tiedusteltiin suomenkielistä vastinetta ympäristön tutkimisessa ja ympäristökasvatuksessa käytettävälle menetelmälle, josta käytetään tanskalaisperäistä termiä *gåtur*.

Tanskan kielen *gåtur*-sana tarkoittaa kävelyretkeä, mutta termi on ruotsissa vakiintunut tarkoittamaan jollakin arvioitavalla alueella usein kävellen järjestettyä kierrosta, jonka aikana osanottajat kirjaavat ylös mielipiteitään ja havaintojaan kohdeympäristöstä. Kierroksen lopuksi tehdyistä havainnoista keskustellaan yhdessä. Tällaisia retkiä järjestetään lähinnä erilaisten rakennettujen ympäristöjen arvioimiseksi ja kehittämiseksi esimerkiksi esteettömyyden osalta.

Termin suomenkielisenä vastineena on käytetty *ohjattua kävelyretkeä*, *kävelykierrosta* ja soveltamiskohteen mukaisesti *kyläkävelyä*, mutta näistä ei varsinaisesti käy ilmi kävelyn tarkoitus. Lisäksi arviointi on mahdollista suorittaa myös esimerkiksi polkupyörällä tai pyörätuolilla liikkuen. Läpikuultavampi termivastine on *arviointiretki*, jota ollaan nyt ottamassa käyttöön.

Gåtur-termin englanninkielinen vastine on *walk through evaluation*.

– SKEEMA

Geoinformatiikan sanastohankkeessa pohditaan suomenkielistä vastinetta englannin *schema*-termille. Joillakin muilla erikoisaloilla käytetään suomenkielistä termiä *skeema*. Työryhmää mietityttää kuitenkin, olisiko jokin suoma-

laisperäinen termi läpikuultavampi. Yleiskielessä skeema tarkoittaa kaavaa, kaaviota, mallia ja suunnitelmaa.

Geoinformatiikan sanastohankkeessa käsite on tällä hetkellä määritelty ISO:n paikkatietoa koskevan standardin mukaisesti mallin formaaliksi kuvaukseksi. Skeema on mallin realisaatio ja voi olla esimerkiksi kaavio tai XML-skeema.

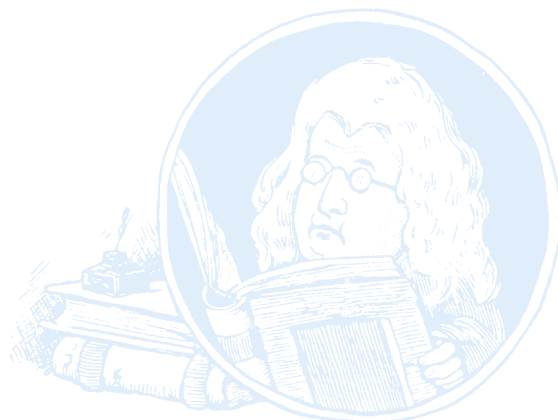
Lukijoiden mielipiteitä ja ehdotuksia otetaan mielellään vastaan Sanastokeskuksessa (esimerkiksi sähköpostitse terminfo@tsk.fi).

– MUISTIKORTTI VS. MUISTITIKKU

Muistikortti (engl. *memory card*, ruots. *minneskort*) on pienikokoinen kortti, jolle voidaan tallentaa tietoa samaan tapaan kuin levykkeelle ja jota voidaan siirtää laitteesta toiseen. Muistikortteja käytetään esimerkiksi digitaalikameroissa, ja niistä on olemassa useita standardeja.

Muistikorttia ei pidä sekoittaa *USB-muistiin* eli niin sanottuun *muistitikkuun* (engl. *memory stick*, *USB memory*, ruots. *USB-minne*, *minnespinne*), jolla tarkoitetaan tietokoneen USB-väylään liitettävää pientä ja helposti kuljetettavaa muistia, jota voidaan käyttää erillisen kovalevyn tai levykkeen tapaan. USB-muisti eroaa muistikortista siten, ettei se tarvitse erillistä lukijaa tai adapteria.

Hämmennystä muistikortti- ja muistitikku-termien välillä aiheuttaa lisäksi, että erään muistikorttistandardin nimi on MemoryStick.

- *Iso suomen kielioppi*

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen yhteishankkeena viime syksynä valmistunut *Iso suomen kielioppi* on laaja suomen kielen rakenteen hakuteos.

Kielioppi antaa ajankohtaisen ja kattavan kuvauksen suomen yleiskielestä ja puhekielestä. Iso suomen kielioppi on luonteeltaan deskriptiivinen eli se ei sisällä oikeinkirjoitusohjeita eikä kielenhuollollisia kannanottoja.

Ison suomen kieliopin 42 lukua jakautuvat kolmeen pääosaan. Sanat-osassa käsitellään äänne- ja muotarakennetta sekä sanamuodostusta. Rakente-osassa tarkastelun kohteena ovat sanaa laajemmat rakenteet: kunkin sanaluokan sanojen muodostamat lausekkeet, lauseenjäsenerit sekä lauseiden muodostamat yhdysrakenteet. Lisäksi jaksossa käsitellään puhutun kielen lausumien ja vuorojen rakennetta sekä niiden muodostamia yhdysrakenteita. Kolmas pääosa Ilmiöt tarkastelee muun muassa sellaisia kieliopillisia ilmiöitä kuin kongruenssi ja sanajärjestys ja toisaalta merkityspohjaisia ilmiöitä kuten aspektia, modaalisuutta ja direktiivejä.

Teos on tarkoitettu lähinnä kielen ammattilaisille, esimerkiksi kielten opettajille, opiskelijoille ja kääntäjille.

Ison suomen kieliopin voi ostaa kirjakaupoista tai suoraan kustantajalta noin 120 euron hintaan.

Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho
Iso suomen kielioppi
 Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2004. 1698 s.
 ISBN 951-746-557-2

- *ATK-sanakirja*

Tietotekniikan liitto ry:n sanastotoimikunnan laatimasta *ATK-sanakirjasta* ilmestyi viime vuoden lopussa 13. uudistettu painos. Sanakirjan historiaa käsiteltiin tarkemmin Terminfon numerossa 2/2004.

Sanakirjan ensimmäinen osa kattaa runsaat 4000 keskeistä tietotekniikan ja sen lähialojen suomenkielistä termiä. Termeille on annettu myös määritelmät suomeksi ja vastineet seitsemällä muulla kielellä, eli englanniksi, ranskaksi, ruotsiksi, saksaksi, espanjaksi, viroksi ja venäjäksi. Käsitteiden välisten yhteyksien ja erojen selventämiseksi ensimmäisessä osassa on käsittekaavioita ja muita kuvioesityksiä. 13. painos sisältää myös *Valtionhallinnon tietoturvakäsitteistön* termit määritelmineen ja englanninkielisine vastineineen.

Kirjan toisessa osassa eli hakemisto-osassa on seitsemän kaksikielistä sanastoa, jotka antavat vieraskielisten termien käännökset suomeksi.

Kirjan mukana tulee myös CD-ROM-levy, jolla on koko kirjan sisältö PDF-muodossa. Levyllä olevasta aineistosta voi hakea termejä vapaalla tekstihaulla. Kirja on saatavana sähköisessä muodossa myös osana Kielikone Oy:n MOT-sanakirjasto.

ATK-sanakirjaa saa kirjakaupoista ja suoraan kustantajalta noin 80 euron hintaan sekä sähköisessä muodossa Kielikoneelta.

Tietotekniikan liitto ry:n sanastotoimikunta
ATK-sanakirja + CD-ROM. Monikielinen sanasto ja termien selitykset
 Talentum, Helsinki 2004. 720 s.
 ISBN 952-14-0869-3

- *Nörttisanakirja*

Petteri Järvisen laatima *Nörttisanakirja* on opas tietokoneharrastajien ja IT-ammattilaisten slangiin ja alan kulttuuriin. Se kattaa puhemielessä käytetyt ja nettikeskusteluissa esiintyvät sananväännökset, termit, lyhenteet ja tuotenimet, jotka muutoin jäisivät maallikolle vieraksi ja käsittämättömiksi.

Kirjassa on nörttihenkeen sopivasti 1024 hakusanaa. Mukaan on poimittu lähinnä tavallisuudesta poikkeavia erikoissanonoja. Sanoille annetaan yleiskielisen selityksen lisäksi taustatietoa slangisanan muodosta, synnystä tai olemuksesta.

Nörttisanakirjassa on edustava joukko nörttisingisanonoja. Selityksensä saavat niin *automaaginen*, *kuusnepa*, *pingaus* ja *uikki* kuin *aasi*, *gesmi*, *hötömölö*, *simmi* ja *uppaus*.

Petteri Järvinen on Suomen tunnetuimpia atk-alan tietokirjailijoita. Hän on laatinut myös asiatyylisiä tietotekniikkatermejä käsittävän *IT-tietosanakirjan*.

Nörttisanakirjan voi hankkia kirjakaupoista noin 30 euron hintaan.

Petteri Järvinen
Nörttisanakirja
WSOY, Helsinki 2004. 248 s.
ISBN 951-0-29412-8

- *Suomi–ruotsi-suursanakirja*

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja WSOY:n yhteistyönä laatimasta *Suomi–ruotsi-suursanakirjasta* on ilmestynyt toinen päivitetty, tarkistettu ja laajennettu laitos. Ensimmäinen laitos ilmestyi vuonna 1997 kaksiosaisena nimellä *Suuri suomi–ruotsi-sanakirja*.

Suomi–ruotsi-suursanakirjassa on 135 000 hakusanaa ja sanontaa. Uusia hakusanoja toisessa laitoksessa on 5 000, ja moniin vanhoihin hakusanoihin on lisätty uusia merkityksiä. Monien erikoisalojen termistöä on myös tarkistettu ja täydennetty. Sanakirjassa on käännösmalleja ja runsas kielioppisuus auttamassa oikeiden ja idiomattisten ruotsinkielisten lauseiden muodostamista.

Uuden laitoksen ulkoasua on uudistettu: sivut ovat nyt kolmipalstaisia, joten laaja sanakirja-aineisto on mahtunut yksiin kansiin ja sanakirjateksti on helppolukuista. Käytettävyyttä on muutenkin parannettu. Alihakusanat on kirjoitettu itsenäisiksi hakusanoiksi ja paikannimet aakkostettu sanakirjaan hakusanojen sekaan, mikä nopeuttaa etsityn sanan löytymistä.

Sanakirja on tarkoitettu ennen kaikkea kielen ammattilaisille ja opiskelijoille.

Sanakirjan voi hankkia kirjakaupoista tai suoraan kustantajalta noin 90 euron hintaan.

Ilse Cantell, Nina Martola, Birgitta Romppanen, Mats-Peter Sundström
Suomi–ruotsi-suursanakirja
WSOY, Helsinki 2004. 1791 s.
ISBN 951-0-24714-6

- *Från aftonskola till överhäng – Politiska ord och uttryck i Finland och Sverige*

Viveca Ramstedtin laatima *Från aftonskola till överhäng – Politiska ord och uttryck i Finland och Sverige* pureutuu poliittisen kielenkäytön eroihin Suomessa ja Ruotsissa.

Teos käsittelee erityisesti poliittista viestintää ja siinä on mukana niin slangia, suomenruotsalaisuuksia kuin tyyppillisiä ruotsinruotsinkin ilmaisuja.

Från aftonskola till överhäng on ajankohtaista ja viihdyttävää lukemista vaikka saman tien kannesta kanteen. Mukana on myös osuvia poliittisia karikatyyrejä.

Poliittinen kulttuuri on erilaista Suomessa ja Ruotsissa, joten Ramstedtin teos auttaa journalisteja, kirjoittajia sekä kielestä ja vallasta kiinnostuneita ymmärtämään paremmin kielenkäyttöä Pohjanlahden toisella puolen.

Viveca Ramstedt on vaikuttanut valtiotieteen alalla kohta 30 vuoden ajan. Nykyään hän toimii lehtorina Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanissa.

Teoksen voi ostaa hyvin varustetuista kirjakaupoista noin 20 euron hintaan.

Viveca Ramstedt
Från aftonskola till överhäng
Söderströms, Helsingfors 2004. 148 s.
ISBN 951-52-2201-X

- *Leiðbeiningar um iðorðastarf*

Islantilainen Íslensk málnefnd on julkaissut *Heidi Suonuutin* laatimasta sanastotyön oppaasta *Guide to Terminology* islanninkielisen version *Leiðbeiningar um iðorðastarf*. Islanninkielinen opas perustuu viime keväänä ilmestyneeseen *Guide to Terminology* -teoksen laajemmalle kohdeyleisölle muokattuun ruotsinkieliseen versioon *Terminologiguiden – en introduktion till terminologiärbete i teori och praktik*.

Opas sisältää järjestelmällisen sanastotyön keskeiset periaatteet ja työmenetelmät havainnollistettuina käytännön esimerkeillä. Oppaassa tarkastellaan käsitteanalyysiä, määritelmien kirjoittamista, termivalintaa ja sa-

nastoprojektin eri vaiheita. Lopussa on lyhyt sanastotyön sanasto, jossa on keskeiset islanninkieliset termit sekä niiden englannin- ja ruotsinkieliset vastineet.

Guide to Terminology on julkaistu englannin, ruotsin ja islannin lisäksi myös kiinaksi, kroatiaksi ja esperantoksi.

Leiðbeiningar um iðorðastarf on hankittavissa suoraan Íslensk málnefndilta.

Heidi Suonuuti

Leiðbeiningar um iðorðastarf

Íslensk málnefnd, Reykjavík 2004. 40 s.

ISBN 9979-842-61-X

- *ISO 12615:2004 Bibliographic references and source identifiers for terminology work*

Kansainvälinen standardisointijärjestö ISO on julkaissut joulukuussa kirjallisuus- ja lähdeviitteiden tallentamista sanastotyössä koskevan standardin *ISO 12615:2004 Bibliographic references and source identifiers for terminology work*.

Standardi määrittää kirjallisuusviitteisiin sanastotyössä sisällytettävät tietoalkiot. Viitteitä voidaan käyttää sa-

nastotyön tietokonesovelluksissa tai kirjallisuusluetteloiden esittämisessä ja aikakausjulkaisujen tekstiviitteissä. ISO 12615:2004 myös kuvailee lähdeviitteet erityyppisille kirjallisuusviitteille.

Standardin liitteenä on esimerkkejä standardien *ISO 690 Documentation. Bibliographic references. Content, form and structure* ja *ISO 690-2 Information and documentation. Bibliographic references. Part 2: Electronic documents or parts thereof* mukaisista kirjallisuusviitteistä, ohjeet sellaisten dokumenttien tunnisteille, joilla ei ole ISBN- tai ISSN-koodia sekä ohjeet kirjallisuusviitteiden esittämisestä XML-mallina.

ISO 12615:2004 ei koske kirjastonhoitajien, bibliografien ja indeksoijien asiakirjojen rekisteröinnissä ja yksilöinnissä käyttämiä bibliografisia kuvailuja.

Kansainvälistä standardia voi tilata Suomen Standardisointiliitto SFS:stä (puh. 09-149 9331) ja ostaa SFS:n verkkokaupasta osoitteesta <http://www.sfs.fi> noin 70 euron hintaan.

ISO 12615:2004 Bibliographic references and source identifiers for terminology work

International Organization for Standardization, Geneva 2004. 26 s.

Täytä kortti, liimaa postimerkki paikalleen ja lähetä kortti meille jo tänään. Saat Vinskin näytenumeron, jonka arvo on 8 €!

Vinski sopii lahjaksi kaikille kummi- ja lapsenlapsille!

Julkaisija on Lukukeskus. Vinski ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Tilaa nyt Vinskin näytenumero taikomaan lukuintoa lapsiin ja nuoriin!

Vinski on neljä kertaa vuodessa ilmestynvä, juuri ahmimisikäisille 8–12-vuotiaille suunnattu kirjallisuuslehti. Suuri osa Vinskin lasten- ja nuortenkirjallisuuden arvosteluista on lasten itsensä laatimia. Lehti esittelee sekä suosikkikirjoja että niiden varjoon jääviä harvinaisempia helmiä. Vinski esittelee myös sarjakuvia, tv-sarjoja, videoita, CD-ROM-levyjä ja lastenelokuvia.

T I L A U S K O R T T I

Kyllä, kiitos! Tilaan **VINSKI**-lehden näytenumeron postimerkin hinnalla, lehden arvo on 8 €.

Nimi (tiedot mielellään tekstaamalla)

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin päivisin Puhelin iltaisin

Liimaa postimerkki tähän.

STELLATUM OY
Vinski-lehti
Työpajankatu 6 A
00580 Helsinki

Terminfo 105

Näytenumeron voi sama henkilö tilata vain kerran ja tarjous koskee lehtiä ei-tilaavia henkilöitä Suomessa. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oyn ulkopuolelle.

Terminfon hakemisto 2004

Koonnut: Anu Ylisalmi

22

Hakemisto Terminfon viime vuoden numeroihin koostuu seuraavista osista:

- minisanastot
- sanastoprojektit
- kirjallisuus
- muut aiheet
- kirjoittajat
- suomenkieliset termit (suositettavat ja hylättävät termit)

Hakemiston viitteissä ensimmäinen numero kertoo, missä Terminfon numerossa aihetta on vuonna 2004 käsitelty. Kaksoispisteen jälkeinen numero ilmaisee sivun. Terminfon sisällysluettelot sekä artikkelien englanninkieliset lyhennelmät vuodesta 1996 lähtien löytyvät Terminfon WWW-sivulta osoitteesta <http://www.tsk.fi/fi/ti/>. Myös Terminfon termihakemistot vuosilta 1994–2004 löytyvät WWW-sivustolta.

- Minisanastot
 - Poimintoja pankki- ja rahoitus-sanastosta (sv, fi) 2:16
 - Tietoyhteiskuntaa tutkimassa – sähköisen kaupankäynnin termistöä (en, fi) 1:12
- Sanastoprojektit
 - Geoinformatiikan sanastoprojekti käynnistynyt 4:8
 - Pankkitermejä termipankista 1: 7
 - Toukka vai tunnisteväline? Tietoturvan termisuosituksia 3:14
 - Työsuojelusanaston uudistamishanke käynnistynyt 2:9
- Kirjallisuus
 - À la mode. Muodin ja pukeutumisen sanakirja 2:20
 - Aamenesta öylättiin: Kirkon ja uskon sanakirja 4:21
 - ATK-sanakirja 2:12
 - Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja 2:19
 - Kirjallisuuden sanakirja 1:18
 - Nyky-suomen etymologinen sanakirja 4:22
 - Nyky-suomen keskeinen sanasto 3:22
 - Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok 4:21
 - PC-sanakirja 2:20
 - SFS 3384 Kotitaloussähkölaitteet. Sanasto 4:22
 - SFS 5236 Tekstiilien hoito-ohje-merkintä. Sanalliset ohjeet 1:19
 - SFS-EN 374-1 Kemikaaleilta ja mikro-organismeilta suojaavat käsiaineet. Osa 1: Sanasto ja vaatimukset 3:23
 - SFS-EN 1330-10 Rikkomaton aineen koetus. Sanasto. Osa 10: Silmämääräisessä tarkastuksessa käytettävät termit 1:19
 - SFS-EN 1792 Hitsaus. Monikielinen luettelo termeistä, jotka liittyvät hitsaukseen ja sen lähimenetelmiin 1:19
 - SFS-EN 12258-3 Alumiini ja alumiiniseokset. Termit ja määritelmät. Osa 3: Kierrätysmetalli 3:23
 - SFS-EN 14182 Pakkaukset. Terminologia. Perustermit ja määritelmät 4:22
 - SFS-EN ISO 9999 Vammaisten apuvälineet. Luokitus ja terminologia 1:19
 - SFS-EN ISO 12100-1 Koneturvallisuus. Perusteet ja yleiset suunnitteluperiaatteet. Osa 1: Peruskäsitteet ja menetelmät 2:21
 - SFS-ISO 5127 Tieto- ja dokumentointisanasto 3:23
 - SLAF – Svenskt lagspråk i Finland 2:20
 - Suomen kieli – who cares? 1:18
 - Suomi–indonesia-sanakirja 3:21
 - Suomi–ruotsi–suomi–sotilassanakirja 3:7
 - Suomi–venäjä–suomi kulinaarinen sanasto 3:22
 - Suuri lyhennesanakirja 4:21
 - Sähköisen kaupankäynnin termistöä suomeksi ja englanniksi 1:12
 - Terminologiguiden – en introduktion till terminologiarbete i teori och praktik 3:22
 - Terveystieteiden sanasto: englantia–suomi–englantia 4:20
 - Valtioneuvoston sanasto 4:20
 - Valtionhallinnon tietoturvakäsitteistö 2003 2:19
 - Vanhan rakentajan sanakirja 4:20
- Muut aiheet
 - Ajankohtaista sosiaali- ja terveyssektorin termityössä 3:13
 - Anna-Lena Bucher – sanastotyön konkari 4:4
 - Antti Rainio – navigoinnin asiantuntijaa kiinnostaa myös kielen kartoitus 3:4
 - Ari Penttilä – kääntäjien ja tulkkien yhteistyöhenkinen puheenjohtaja 2:4
 - ATK-sanakirja – mikä, miksi ja milloin? 2:12
 - Erikoiskielet kehittävät suomen kieltä 2:7
 - Juhlan tuntua ja syksyn antia 4:3
 - Kansainvälistyvä korkeakoulu 4:9
 - Leppoisasti käännösteknologiaa Savonlinnassa 3:18
 - Medicinsk språkvård på svenska i

- Finland 4:7
 Miksi sanastotyötä tehdään? 2:3
 Millainen on hyvä terminhallinta-ohjelma? 2:10
 Muurautöissä Sanasto-keskuksessa 3:9
 Muutosta ilmassa 3:3
 Nimikkeistöt ja tesauukset termilähteinä 2:15
 Onko hallinnon sanastotyö tarpeen? 1: 9
 Pirkko Nuolijärvi – laajakatseisesti kotimaisten kielten puolesta 1:4
 Psykiatria ja terminologiaa 3:11
 Puolustautuminen, kehittäminen ja kaupallisuus – näkemys terminologiasta Virossa 1:10
 Sanastokeskuksen 30-vuotisjuhla-seminaari – Yhteinen kieli yhdistää 4:10
 Sanastotyötä kolmenkymmenen vuoden ajan 1:3
 Sanastotyötä kolmenkymmenen vuoden ajan 4:14
 Suomi–ruotsi–suomi-sotilassana-kirja tuo apua viestintään 3:7
 Terminfon hakemisto 2003 1:20
 Terminologiharjoittelijan arkea – palontorjuntaa ja terminharavointia 3:10
 Tietoyhteiskuntaa tutkimassa – sähköisen kaupankäynnin termistöä 1:12
- Kirjoittajat
- Eskola, Ritva 3:7
 Forsblom-Nyberg, Ylva 4:7
 Haapasalo, Hanna 3:4 | 3:9
 Hiidenmaa, Pirjo 2:7
 Holm, Tiina 1:4 | 2:4
 Hyttinen, Tellervo 1:9
 Jolkkonen, Lena 1:3 | 2:3 | 2:9 | 3:3 | 4:3 | 4:10 | 4:14
 Junkkari, Mari 3:10 | 4:8
 Ketola, Johanna 3:11
 Kudashev, Igor 2:10
 Muhonen, Ari 4:9
 Ojala, Matti 3:13
 Peltoniemi, Päivi 3:11
 Pietarinen, Ilmari 2:12
 Suhonen, Mari 3:14
- Suhonen, Sirpa 3:18
 Tavast, Arvi 1:10
 Tiula, Martti 2:15
 Toivo, Salla 4:4 | 4:10
 Tommola, Jorma 1:12
 Yli-Jokipii, Hilikka 1:12
 Ylisalmi, Anu 1:7
- Suomenkieliset termit
- aitous 3:15
 apuri 3:21
 auton yhteiskäyttö 4:18
 avustaja 2:18 | 3:21
 avuste 3:21
 biopankki 4:18
 CAN-väylä 4:19
 digitaalinen 1:16
 eheys 3:15
 elektroninen 1:16
 elektroninen huutokauppa 1:15
 elektroninen kauppapaikka 1:13
 elektroninen tavaratalo 1:14
 elektroniset markkinat 1:13
 geenipankki 4:18
 henkilökohtainen sähköposti-osoite 1:17
 hybridi 2:18
 hybridimedia 2:18
 Internet 1:16 | 3:21
 Internet-kauppapaikka 1:14
 Internet-puhelu 3:20
 Internet-sivu 3:20
 IP-puhelu 3:20
 konekielinen maksu 2:16
 käytettävyys 3:15
 lähettäjän pankki 2:16
 lähettävä pankki 2:16
 maksajan pankki 2:16
 maksu kassalla 2:16
 maksukortti 3:20
 maksuääräys 2:16
 maksuosoitus 2:16
 maksupäätetapahtuma 2:16
 maksutapahtuma 2:16
 maksutoimeksianto 2:16
 ohjattu toiminto 3:21
 ohjelmakortti 3:20
 opaste 2:18 | 3:21
 opastusvelho 3:21
 organisaation tietyn toiminnon sähköpostiosoite 1:17
- organisaation yleinen sähköpostiosoite 1:17
 portaali 2:18
 postiosoitus 2:16
 puhekaista 3:20
 saajan pankki 2:16
 salauksen purkukortti 3:20
 skannata 3:16
 sähköinen 1:16
 sähköinen huutokauppa 1:15
 sähköinen kauppapaikka 1:13
 sähköinen tavaratalo 1:14
 sähköiset markkinat 1:13
 teemaportaali 2:18
 tiedon eheys 3:15
 tietoturva 3:15
 tietoturvallisuus 3:15
 tietoyritys 4:18
 tilisiirto puhelimitse 2:16
 tilisiirtotoimeksianto 2:16
 toimikortti 3:20
 tunnisteväline 3:16
 työ sähköpostiosoite 1:17
 vastaanottajapankki 2:16
 vastaanottava pankki 2:16
 velho 2:18 | 3:21
 verkkohuutokauppa 1:15
 verkkokauppa 1:14
 verkkokauppapaikka 1:13
 verkkokauppias 1:15
 verkkomarkkinapaikka 1:13
 verkkomarkkinat 1:13
 verkkomyymälä 1:14
 verkkotavaratalo 1:14
 verkkotiedustelu 3:16
 verkkoyritys 1:15
 WiMAX 4:18
 virkasähköpostiosoite 1:17
 VoIP-puhelu 3:20
 WPAN 4:19
 WWW 3:21
 WWW-sivu 3:20
 yhteiskyyti 4:18
 yksikön tietyn toiminnon sähköpostiosoite 1:17
 yksikön yleinen sähköpostiosoite 1:17
 yksityinen sähköpostiosoite 1:17
 ympäristömurtaaja 2:18
 ZigBee 4:19
 älykortti 3:20

Sirpa Suhonen

Researched information

Page 3

The VAKKI Symposium on LSP, Translation and Multilingualism organized by the Research Group at the Faculty of Humanities of the University of Vaasa gathered about 60 participants in Vöörå in February. There were many presentations on various themes, e.g. legal abbreviations, grammatical terms of the Maori language and semantic web.

The TSK's central task is to disseminate information on terms. On Valentine's Day our library was packed with the representatives of our interest groups who had come to hear how new words and terms are born.

Bright spring for all!

Marja Hamilo – technology expert with language skills

Page 4

Marja Hamilo works at the Technology Industries of Finland as an adviser. Since 2004 she has participated in the TSK's activities as a member of the board of directors.

Languages and literature have always been an important part of Hamilo's life. She has studied both English and French, but as her major she studied chemistry and graduated as a Master of Science in Technology. She felt that languages and literature were more hobbies than a job, but when her children were small, she worked as a freelance translator.

Although she liked translating, she missed colleagues and the work community. She started to work first as a technical editor and then as a project manager. Her present tasks at the Technology Industries include managing project portfolios, participating in management groups of technology programs and projects, and secretarial tasks in an expert group developing the field of electronics.

Hamilo has gathered a lot of experience on terms, and she has a clear opinion on what is a good term. She has

found certain loan words problematic. The external appearance of these words has been adjusted to the grammatical form of the Finnish language, but a Finnish person cannot conclude what they mean. Hamilo has noticed that the use of English terms and words both in special languages and in the standard language has increased in Finland. Experts communicate a lot in English and English terms are familiar to them, but she says that although Finns have good knowledge of English, understanding scientific texts and concepts well enough in English is impossible for many people. She hopes that high-quality popularized texts would be published in Finnish more than is done currently.

In Hamilo's opinion people pretty well try to use Finnish terms in the field of technology. Tekes, the National Technology Agency of Finland, sets a good example by using correct Finnish and Finnish terms when communicating on its technology programs. On the other hand, in publication Hamilo encounters term problems constantly. For example, it has turned out to be difficult to replace English loan words with Finnish words. The author of the publication may prefer English terms, or the loan word may already be established. Hamilo thinks it is the task of the Technology Industries and especially its publishing unit Teknova to create Finnish terms in the field and to encourage people to use them.

Hamilo considers that the TSK's task and existence are necessary in their present form. She thinks that the TSK is partly an ideological organization which guarantees on its behalf that the Finnish language can be used to describe concepts both of the standard and scientific languages. The concepts must also be understood in the same way, so it is important to make and publish generally accepted definitions. For term users the availability of glossaries is essential, so it is advisable to publish glossaries on the Internet. Terminology work is especially important in such fields from where terms migrate to the standard language, e.g. health care, where terms are used to communicate with the clients.

Higher Education Glossary

Page 7

Every special field glossary must be planned to take into account the theme and the target group. The main users of the *Higher Education Glossary* produced by the Ministry of Education and the Prime Minister's Office are the civil servants of the educational administration and the personnel and students of the higher education institutions.

The subject field of the Higher Education Glossary consists of many concepts. The glossary introduces the whole Finnish higher education sector, both universities and polytechnics. The glossary contains concepts related e.g. to higher education studies, administration, personnel and financing. The glossary has a considerably large number of titles and names, such as titles of authorities, fields of study, and current and older degrees. The number of concepts was limited to 880.

There was a need to develop other than terminological methods to clarify the content of the concepts. There were so many of them that it would have taken too much time to write terminological definitions for all concepts. Another reason was that definitions would seem weird for some of the concepts, e.g. degree programmes.

Recommended terms are given in Finnish and Swedish, recommended translation equivalents in English, German, French, Spanish and Russian. Terms have been grouped thematically, and terms are introduced in context in the beginning of each chapter. The content of the concepts in each theme is explained, and this explanation is translated into all languages of the glossary. Explanations were gathered from existing sources and edited for the needs of the glossary. The explanations are easy-to-read and in many ways useful for the glossary users.

For many users, it is valuable that the translated explanations offer examples on the use of terms in context. They contain fluent expressions for presenting facts in foreign languages. Relations between concepts are clarified with concept diagrams. In addition, the terminology starts with an overview of the Finnish higher education system where both Finnish and foreign readers may easily find basic information on this area.

In the Higher Education Glossary the concept analysis has been made but different term groups have been analysed differently. When compiling the Finnish terminology, the content of some concepts, especially titles and names, was not analysed in detail and the concepts were not defined. However, the translators had to do this analysis when they chose foreign equivalents, since the concepts and their equivalents should have similar characteristics both in the source and target languages.

The emphasis has been on user-friendliness. One advantage is that there are a considerable amount of concepts in the glossary. This amount could not have been handled in the project timetable if terminological definitions had been written for all concepts. It is also more difficult to translate definitions than explanations. The glossary also includes easy-to-read material on the Finnish higher education system in foreign languages. The

explanations concerning the terms of a certain chapter form a compact information package which can be read as an introduction to the theme in any language. Thus the glossary may be used as a guide, not only by Finns, but also by foreign students, visiting professors and foreign partners.

NORDLIST – Nordic web glossary on higher education

Page 10

In the meetings on the Nordic education cooperation people have always wanted to speak the Scandinavian languages. The close kinship between Danish and Norwegian and the language bridge between Finland and Sweden have made communication to function well in most cases. Or so it was thought. Each country has its own national education system. Because the vocabulary of education is closely related, same designations are used, but in some cases one designation can be used for different concepts or phenomena. These so called false friends create misunderstandings and confusion.

In 2000 the Nordic Advisory Committee on Higher Education at the Nordic Council of Ministers decided to ask the Nordic University Administration Cooperation to plan and carry out a Nordic project on higher education terminology. First the project work group had members from Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, later on also from the Faroe Islands and Greenland. The purpose of the project was to develop a glossary for the Nordic field of study and for the administration of universities and other higher education institutions.

The glossary is called NORDLIST, and in it all languages are treated equal. The primary publication method is a database on the Internet (www.nordlist.net). The user can choose between seven languages: Danish, Faroese, Finnish, Greenlandic, Icelandic, Norwegian (both Bokmål and Nynorsk) and Swedish, and either look for a single word or look at a whole word list. The user can also choose in which language the search result will be shown.

The search result can be an explanation and/or a translation of the term. The explanation can be a synonym, definition or description. The explanation may also include comments, examples or references in order to clarify the term. Translations may consist of either a direct translation, if there is one, or a translation of the explanation.

All term records in NORDLIST belong to one or more word lists. In that way the user can see a word list on e.g.

admission, educational administration, abbreviations or false friends.

Collection of words, concepts and phenomena in the database was made partly by using existing lists, partly by work group members reading texts and publications in some other language than their own. The equality of languages in NORDLIST means that the content and extent of the material in the different word lists are not identical. Differences in the use of words, concepts and phenomena in Swedish used in Finland and in Sweden are marked in the explanations. The same applies to Bokmål and Nynorsk. Experts on the various areas of higher education were consulted both on the NORDLIST concept itself and its content.

The first pilot version of NORDLIST was launched in connection with the Jubilee Session of the Nordic Council of Ministers in Helsinki in 2002. So far 3900 words (of 5600 words in the database) have been published. All published term records are not quite complete as regards explanations or translations.

The project, as it is now, must be still considered a pilot project. If it is developed further and completed, as far as word lists can be completed, it must be allocated more time and resources than the current editorial staff consisting of voluntary enthusiasts have.

Seafaring and snakes – terminological postgraduate research in Finland

Page 12

Terminological research methods have been popular in Finland in master's theses for a long time. Language and translation students have written theses where they study the concepts and terms of some special language in one or more languages. However, postgraduate research in this field tarried. The doctoral thesis of *Anita Nuopponen* published in 1994 was the first in Finland. Until the end of the millennium some doctoral theses including terminology in some way or other were completed.

The future of terminology research in Finland seems brighter since at least a dozen of doctoral theses are being made. Terminology research has become more popular. Earlier terminological postgraduate research was almost only done in the University of Vaasa, but now it is also done in the universities of Helsinki and Joensuu.

Languages under study vary from Finnish into German, Swedish and Russian, subject include e.g. synonymy, automatic and manual excerption of terms, tax-

onomies and concept systems, compiling of definitions, and descriptive terminology work. Special fields include e.g. navigation, reptiles, botany and customs.

In autumn 2003 Nuopponen created a net forum to facilitate communication between postgraduate students. The students can discuss their research, exchange tips on books, events etc. Meeting other researchers in symposiums is also important.

Electronic dictionary of the Language Planning Department

Page 14

A new electronic dictionary of the standard Finnish language called *Kielitoimiston sanakirja* has been published by the Research Institute for the Languages of Finland. It is based on *CD-Perussanakirja* and printed *Suomen kielen perussanakirja*. The new dictionary contains in all 100.000 entries, and also 21.000 Finnish place names with information on their inflection. The dictionary will be published on CD-ROM, Internet and intranet versions.

After the previous dictionary many new concepts, both new words and new meanings, have appeared in the language. Many old words have a new meaning besides the old one, e.g. *worm* and *firewall* have new meanings in the IT field.

Since new things usually come to us from somewhere else, their designations are also often borrowed. This has always been the case in Finnish, this is not a new phenomena. Some of the words are borrowed as they are, like *benchmarking*, but most of them are loan translations, i.e. translated into Finnish. New words reveal what has changed in our environment. There are concrete objects like *digitaalikamera* (digital camera), special field terms like *geenimanipulaatio* (genetic manipulation), and spoken language words like *bilettaa* (to party).

In addition to standard language words, key terms from special fields have also been taken as entry words in the dictionary. These terms are often used in the mass media or are somehow connected with the everyday life of most people. The selection has not been easy, since today people actually live in quite different realities according to age, sex, profession and hobbies. The situation may also change very quickly, e.g. the word *tsunami* was once included in the dictionary, but then it was considered such a rare special field term that it was left out. And now when the dictionary is published, the

word has been one of the most common words in the media.

It is also difficult to explain terms. Even if there is a special field glossary where the term can be found, this does not solve all problems. Usually only one or few concepts from the same concept system are included in a standard language dictionary, and therefore the concepts cannot be explained systematically with each others like in the special field glossaries. In addition the explanations must often be simplified and shortened, which easily leads to inaccuracy. It is also awkward when the standard language and special language use differ from each other. For example, a wrong or an out-dated form of a term may persistently be used in the standard language.

In Finnish the inflection of place names cannot be deduced from the name, since the practice varies even in similar names. The inflection established in the place itself should be used if possible, and it cannot often be known without help. Therefore the dictionary contains place names and their inflection, and also some additional information, like in which municipality or province the place situates.

The electronic dictionary has the advantage that searches can be made in other text than just entry words. Wildcards and logical operators, such as AND and OR, can be used. The CD version has a small dictionary window which always stays at the front of the screen, and it can be used for search, or its text recognition function can be used by placing the cursor on a word in a text. This will start a recognition process and by clicking the mouse button the dictionary will show the relevant entry or word list.

Internet – inexhaustible source of information

Page 17

Ten years ago it was much more difficult to translate technical texts, when the Internet could not be used on the ordinary translator's computer. If there was an unknown term and an equivalent could not be found in dictionaries, this meant time-consuming information search in libraries or from available experts. Now, the translator can use a search service and can usually get numerous references to sources dealing with the theme of the translation.

The Internet search can be used e.g. to find out which term candidate or way of spelling is the most common. Dictionaries can only include few examples, but on the Internet terms can be found in their authentic contexts. The translator can also see what kind of style a certain product manufacturer uses on their web pages, and can adapt the translation into the same format.

The terminologist's and translator's searches on the Internet differ from each other. The terminologist defines concepts and looks for concept relations in order to create something more permanent, whereas the translator wants to know which words to use in order to convey the message of a single text to the reader and may need the term only once.

Literature

Page 19

Dictionary of Information Processing

The 13th edition of *ATK-sanakirja*, the Dictionary of Information Processing, by the Finnish Data Processing Association was published in the end of last year. The first part of the dictionary covers over 4000 IT terms. The terms are defined in Finnish and given equivalents in English, French, Swedish, German, Spanish, Estonian and Russian. The book also contains some concept diagrams and other illustrations. This edition also contains the terms and definitions of the Government Information Security Terminology. The other part of the book consists of seven bilingual glossaries which give Finnish equivalents for foreign terms.

Bibliographic references and source identifiers for terminology work

The International Organization for Standardization has published a standard *ISO 12615:2004 Bibliographic references and source identifiers for terminology work*. The standard specifies the data elements to be included in bibliographic references for terminology work. The references can be used in computer applications in terminology work, presenting bibliographies, and citations in journal articles.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 19–21.

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.